IORDANVS BRVNVS NOLANVS.

DE PROGRESSV ET LAMPADE venatoria logicorum.

Ad promptè atq; ccpiosè de quocumq; propoſito problemate diſputandum.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Anno 1587.

EXCELLENTISSIMO, ET ADM. REV. D. D. GEORGIO MYLIO AVGVſtano, VVitebergenſis Academiæ Cancellario, Iordanus B. Nolanus S. P. D.

CIrca propoſitum venationis campum (excellentiſsime domine) innumeros perperam laborantes circumſpicio, dum ex ijs quidam poſt tumidorum grammatiſtarum (qui ſub titulis artis inuentiuæ, iudicatiuæ, & aliarum (ſi dijs placet) omnium, infinitas non ceſſant ſtercorare paginas) futiles præceptiones auij, eos conſulunt agricolas, qui ad alios cum bubulcis agros excolendos, eſſent aptiores. Alij neſcio qua literatoria methodo monſtruoſas exaucupantes aues, dum fragilibus exſuccæ arboris ramis innituntur, illis (vt eſt apprimè neceſſarium) deficientibus & abreptis, in ſaxoſum campum methodicè recidentes, earum quas captabant auium (inanium videlicet cogitationum, quæ in nido ignorantiæ prauæ diſpoſitionis pullis incubant) miſerabilis eſca fiunt. Nonnulli ſeruili, & adulatorio quodam obſequio eos ſibi duces iactitant, qui venatorio cornu non tam benè in ludis puerorum, quam in aperto & philoſopho

cum

rum auguſtiore campo malè tonantes,canes implı-
cant,feras diſperdunt,&auidiores confundunt frau
dantque venatores. Nec deſunt fortunatiores qui
nō tanta ingenij tenuitate laborant,vt ignorent præ
ter iudicij & inuentionis titulum.nihil prorſus in-
uentionis,nihilq; iudicij artes huiusce generis conti
nere:Porrò cum propter authoris aſperitatem, & il-
lis imperuios expoſitorum ſenſus, neq; frugaliter
per Ariſtotelicas ſemitas iter arripere poſsint.pro-
prij ingenij viribus,innixi cum Oedipo tragico dice
re videntur. Huc omni duce ſpoliatus ibo.
Melius inueniam viam, quā quæro ſolus.
Horum deſertam & infelicem commiſeratus condi
tionem, operepretium me facturum duxi, ſi in
huius artis ordine, expolitione, cultura, com-
plemento, & elucidatione laborarem, quatenus
ijs quos cælum ad horum fructuum participationē
deſtinauit pro virili ſuffragator adeſſe poſsim. Vbi
quid,quantumq; præſtiterim,tuum,aliorumq;(qui-
bus hoc intelligere dabitur)eſto iudicium. Hæc tibi
dicare tuoq; malui examini,iudicio, atq; patroci-
nio,offerre, ſubmittere, atq; comendare,vtpotè.qui
proprijs uidens oculis,cæcis lippisué alijs iudicanda
committere non cogaris, ijs inquam qui cum igno-
rent, vel ſimulato contemptu feruidius carpant,vel
vt aliquantò plus ſapere videantur,tantillo labra
comprimentes & naſum propèmodum intorquen-
tés,eadem frigidiuſculè comendent. Vale.& Mu-
ſas quæ non vulgaribus te decorarunt, inſignijs, a-
micas excipe.

Iorda-

Iord. B. Nolanus,

DE PROGRESSV LOGICÆ VENATIONIS.

HAVD QVIDEM SATIS *eſſe arbitramur fugacem per ſyluoſum dumoſumq́; campum apprehendiſſe feram: ſi uenatorem lateat, quomodò hanc ipſam tractare & ad uſum conuertere debeat. Quid etenim mihi prodeſſe poteſt ſi conſtruendæ domus partes & organa habuerim apparata, quæ mox in ædificij ſtructuram componere neſciam & ordinare? Circa omne quæſitum cuius apertam intendimus habere cognitionem, minimè ſufficit inter utramq́; extremitatem collocanda adeptos eſſe media: uerum & operepraciũ eſt ſcire quibus ipſa (pro diuerſis occaſionibus) ſerierum rationibus, ordinibusq́; adnecti debeant, atq́; collocari.*

II. Membrum.

Illud igitur primò in memoriam reuocandum, quod omne problema aut eſt affirmatiuum uniuerſale, aut uniuerſale negatiuum, aut affirmatiuum

tum particulare, aut particulare negatiuum. Primum in primi primæ figuræ modi forma perquirimus: Secundum in primæ atq; ſecundæ: In primæ atq; tertiæ tertium; Quartum in omnibus.

III. Membrum.

Vt igitur omne quæſitum ſeu problema duabus uerbo ſubſtantiuo copulatis partibus conſiſtit, quarum prima eſt de qua aliquid affirmatur uel negatur, altera quæ de aliquo affirmatur aut ab aliquo negatur: ita omnem ſyllogiſticam & entymematicam argumentationem tribus conſtare terminis eſt neceſſe, maiori extræmitate A. minori extræmitate C. & medio B. Ante omnem igitur ſyllogiſticum diſcurſum atq; diſputationem de hoc ipſo quod in controuerſiam ducitur, maior minorq; extræmitas præhabentur, & ipſum quod quærendum remanet, eſt medium, de quo mox etiam conſiderare debeas quomodo collocandum ſit & ordinandum. Nunc igitur primum de hac, deinde de reliqua artificioſa meditatione complenda ſpeculabimur. Primò inquam de formæ, ſecundò de materiæ diſſeremus innuentione.

IIII. Mem-

IIII. Membrum.

Generalem ſyllogizandi formam in tribus tantummodò figuris inueſtigare licet: iuxta eas enim propoſitiones, atque problematis cuiuſcunq; terminos in aliquo medio communicare contingit. Si quippè demonſtrandum eſt A affirmari de C, uel à negari à C, fruſtrà ad eoſdem terminos accipiendos conuertemur, qui enim fieri poteſt ut idem per idem ipſum demonſtretur? Temere quoque aſſumemus aliquid quo C manifeſtetur uel ipſi ineſſe D, uel alio cuicūq; præter hæc duo nempè ſubiectum prædicatumq; quæſiti, numquam enim A de C prædicabitur, quia B de D uel alio quocunq;. Perperam tandem omni alia (quam poſſis imaginari) ratione, laborabis, qua participans cum uno tantum extræmorum capiatur: etiam ſi in infinitum fiat abitio: ut ſi A communicet cum B, B cum D, D cum E & ultra, numquam eò deuenies ut A de C concludas affirmatiuè uel negatiuè prædicari. Nullum igitur umquam neceſſarium eſt fore ſyllogiſmum niſi medium tale ſumptum fuerit, quale ad utrumque extræmorum attributione quadam referatur.

V. Membrum.

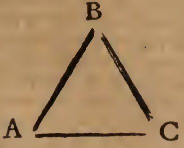
Modus autem communicantiæ huius, uel ſumitur ex habitudine extræmorum ad medium: uel ex habitudine medij ad extræma. Siquidem ex prima, aut talia ſunt, ut horum alterum ſit quod de medio, alterum uerò de quo medium, & hæc eſt figuræ primæ: aut ambo ſunt de quibus medium, & eſt ſecundæ: aut ambo ſunt quæ de medio, & ipſa eſt tertiæ figuræ diſpoſitio. Si uerò ex habitudine altera: uel (ad primam figuram) medium eſt de quo primum & quod de ſecundo, uel (ad ſecundam) quod de utroq;, uel (ad tertiam) de quo utrumq;.

Nôta primæ figuræ, in qua Maior propoſitio B A. Minor C B, concluſio directa C A, indirecta A C.

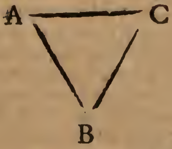

Notæ

Nota ſecundæ figuræ: in qua maiorpropoſitio A B, Minor C B, concluſio directa C A, A C indirecta.

Nota tertiæ figuræ, in qua Maior B A, Minor B C, Concluſio C A, directè, & A C indirectè concludendo.

VI. Membrum.

Vniuerſalem igitur affirmatiuam concludere uolens, quære B medium quod continetur totum ab A, id eſt de quo A uniuerſaliter prædicatur: & continet totum C, id eſt quod uniuerſaliter prædicatur de C, & argumentabere iuxtà primum primæ figuræ modum. Si uniuerſalem negatiuam concludere intendis: queritò medium B de quo ſubiectum uniuerſaliter dicitur, & quod negatur uniuerſaliter à prædicato, & habebis iuxta primam figuram quod concludas: uel medium B quod affirmatur uniuerſaliter de A & negatur uniuerſaliter à C, aut negatur uniuerſaliter ab A & affirmatur uniuerſaliter de C, & argumentabere iuxtà ſecundum atq; primum ſecundæ figuræ modum. Si particularem affirmatiuam concludere animo ſedet. Poteris in prima figura uel medio B quod continetur totum ab A et continet totum C: quia ubi concludimus uniuerſale, poſſumus etiã ſuum particulare concludere. Vel medio B quod continetur totum ab A, & continet in parte ipſum C. Poteris etiam in tertia figura uel medio quod continetur ab utraq; extræmitate totum. Vel ſecundum partem ab una ſecundum totum ab altera, quod accidit (ut eſt ibi manifeſtum) dupliciter. Si negatiuam particularem uis inferre. Poteris primò modis quibus uniuerſalis negatiua concludi-

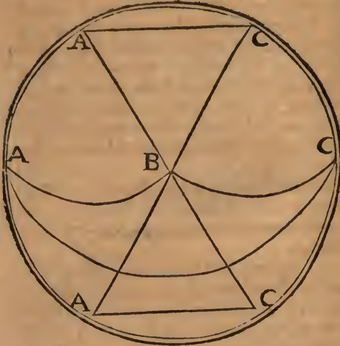
tur,

tur ut eſt per proximè dicta ſatis manifeſtũ. Secundò in prima figura, uel medio quod totum excluditur ab A, & q; affirmatur in parte de C. Vel medio quod totum contineretur ab A ſubiecto, ſeu de quo A uniuerſaliter dicitur, & nihil continet de C, id eſt uniuerſaliter negatur à prædicato problematis: & ita concluditur indirectè. Tertiò in ſecunda figura, ſi medium B ab A extræmo negetur uniuerſaliter, & de C particulariter affirmetur, uel de A affirmetur uniuerſaliter, & de C particulariter negetur, Quartò in tertia figura ubi de medio B. A ipſum uniuerſaliter negetur, & C uniuerſaliter affirmetur, uel de ipſo particulariter negetur A & C affirmetur uniuerſaliter, uel de ipſo negetur uniuerſaliter A, & C particulariter affirmetur.

Ex ijs difficillimè omnium problema uniuerſale affirmatiuum aſtruitur. Facillimeq; euertitur: uniuerſale enim tollitur ſiue nulli inſit, ſiue alicui non inſit: hoc autem quod eſt alicui non ineſſe, probatur in omnibus: nulli autem ineſſe in duabus manifeſtatur. Huic difficultate conſtructionis proximum eſt uniuerſale negatiuum, quod ex hoc quod uel omni uel alicui inſit, deſtruitur. Particularia uerò altero tantum refutantur modo: hoc quidem quod omni, illud autem quod nulli, Quia uerò in pluribus figuris inueniuntur atq; modis, longè facilius quam uniuerſalia confirmantur.

Figura

Figura complicationis triũ figurarum.

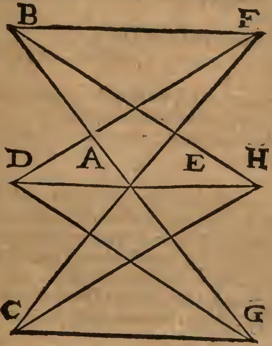
V I I. Membrum.

Ab alio rurſus principio atq; capite uelut exordientibus. Poſitis duobus problematis terminis Reſpiciatur primò ad prædicatum A. *Secundò ad ea quæ dicuntur de* A, *ſeu continent* A, *quæ ab Ariſtotele conſequentia nuncupantur, & ſignificantur per* B. *Tertiò ad hæc de quib. dicitur* A, *ſeu quæ cō-*

tinentur

tinentur ab A, & ab Ariſtotele uocantur antecedentia & ſignificantur per C. Quartò ad ipſa quæ ſunt cõtraria ipſi A ſeu remota et aliena, de quib. nec A dicitur, & quæ nec de A dicuntur, quæq; nec A cõtinet & à quib. nec A poſſet contineri, et ab Ariſtot. uocantur contraria, ſuntq; ſignificata per D. Simili ordine reſpiciatur ad E ſubiectum quæſiti, ſeu problematis. Ad ea quæ de ſubiecto, dicuntur ſignificata per F: ad ea de quibus ſubiectum dicitur ſignificata per G: ad oppoſita alienaq; à ſubiecto ſignificata per H.

Figura proximæ dictæ diſpoſitionis.

Ibi ad definiendum An omnis uoluptas ſit bonum. An nulla uoluptas ſit bonum, An aliqua uoluptas ſit bonum, An aliqua uoluptas non ſit bonum: Bonum eſt prædicatum problematis. Voluptas eſt ſubiectum.

A. *ergo ſignificat* BONVM.
B. *Vtile, proſequendum, appetibile, fauens, conſeruans.*
C. *fœlicitatem, ſanitatem, integrum, pulchritudinem, uirtutem.*
D. *fugiendum, nocens alienum, deſtruens, corrumpens.*
E. *ſignificat* VOLVPTATEM.
F. *placitum, naturaliter appetibile, facile, ſecurum, quietum.*
G. *gratam conuerſationem, diuitias, honorem, bonum coniugium, uindictam ex hoſtibus.*
H. *laborem, dolorem, paupertatem, dedecus, tedium.*

Volentibus igitur uniuerſaliter concludere A *de* E *reſpiciendum eſt ad antecedentia prædicati & ad conſequentia ſubiecti, nam ſi aliquod horum ſit idem cum altero, habebis iuxta primum primæ figuræ modum, quod intendis. Qui cupit particulare affirmatiuum, reſpiciat an idem ſint quædam ex antecedentibus utriusque: ita enim concludet*

cludet in primo,tertio, & quarto figuræ tertiæ. Vel reſpiciat ad contraria prædicati & antecedentia ſubiecti ſi concordent: poterit enim concludere in primo atq; tertio primæ figuræ mediante conuerſione concluſionis. Item in tertia. Qui uniuerſalem negatiuã quærit, uideat an ſit concordantia inter conſequentia ſubiecti & repugnantia prædicati: coucludetur enim in ſecundo primæ & primo ſecundæ figuræ. Vel an concordent repugnantia ſubiecti & conſequentia prædicati ut concludat in ſecunda figura. Volenti autem particularem negatiuam concludere, reſpiciendum eſt ad antecedentia ſubiecti & repugnantia prædicati: ita enim (præter quam in quarto ſecundæ modo) poterit in omnibus concludere figuris.

VII. Membrum.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

In Quibus omnibus (pro modis alijs particularibus, qui prætermiſſi uiderentur) conuerſionum canones mente habeantur. Vbi enim E omne eſt A, & aliquod E eſt A, & aliquod A eſt E. Vbi E ullum eſt A ibi nullum A eſt E, aliquod E non eſt A, aliquod A non eſt, E. Vbi E quoddam eſt A, ibi quoddam A eſt E. Vbi E quoddam non eſt A; ibi A quoddam non eſt E.

IORDANVS BRVNVS NOLANVS DE LAMPADE VENATOria Logicorum.

SCHALA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

I. Membrum.

P PROPE DIVINAM *poſſeßionem, adeptio: Laborioſam adeptionem, inuentio. Induſtriam inuentionem, perquiſitio: Solertem perquiſitionem, lux: Viuidum lucis ignem, machinantis intentionis apparatus, Ipſam, peruigil appulſus uoluntatis: Hanc, finis, boniq́; adipiſcibilis apprehenſio præcedat oportet.*

II. Membrum.

Poßibile, capeßibileq́; bonum quod propoſuit in artis huius fronte Peripateticus princeps, eſt, ut inuentam, adeptamq́;, poßideamus quam quis non perperam intenderit perquiſieritq́; uiam: ut-

potè qua de quocunq; problemate ex uniuerſalibus argumentando proponamus, proponendo argumentemur, determinando reſpondeamus, & reſpondendo determinemus.

III. Membrum.

At quis non adeò uehementer, & altius, ſed quaſi ſubmißius atq; ſobrius in eum finem iudicat incumbendum: quominus tria hæc. Non uanam. ſ. exercitationem, minus otioſa colloquia, Philoſophicamq; minimè omnium prætermittendam contemplationem tandem uideamur aſſequuti: dum Primò methodum ſubminiſtrat, qua de quocunq; propoſito argumentari, Secundò examen ſuggerit, quo multorum adnumeratis opinionibus non è peregrinis ſed ex domeſtica ſingularum doctrinarum ſpecie non benè differentibus obijcere, Tertò trutinam adcommodat, qua ad utramq; contradictionis partem dubitare potentes, in ſingulis tanto facilius quid uerum quidue falſum cenſendum ſit decernere & definire poßimus? Sicut enim poſtquam uelut arte depuratiua ex quadam aliorum mineralium commixtione ſegregatū eſt aurum: ipſum metallorum precioſißimnm faber aurarius expurgatum exquiſitum atq; probatum accipiens, extendit, dilatat, & ad certas fuſo configurationes utitur, & ornat officinam: ita poſt problema ſub diſcußionem altercationemq;

nemq; poſitum, ſubinde euenit ut citrà incertitudinis ullius inquinamentum, ex poſitis atq; conceßis, probatis & euidentibus, apodicticæ concluſionis habitu humanæ rationis apotecha decoretur. Sic primò dirigimur in uiam, Secundò ad congreſſum roboramur, Tertiò oculos quaſi caligantes abſtergimus: dum hæc primò ſemitarum notitia peruium atq; facilem ſcopi illius ad quem collineamus reddit attactum, Secundò uelut in equeſtri ad circum exercitio ad ſerios bellicos congreſſus laudabilius perſequendos diſponit, Tertiò uelut è laborioſo conflictantium tenebrarum atq; lucis agone frugaliter euadentes, efficit ut eorum tranquillam poſſeßionem habeamus, quæ pro moralibus uirtutibus ſtabiliendis, & ſpeculatiuis illuſtrandis diſciplinis, apprimè neceſſaria eſſe cenſentur.

IIII. Membrum.

Ignis eterogenea diſgregans utpotè ueritatis aurum, à falſitatis, credulitatis, & opinionis litargirio, ſtamno, & argento ſecernens, calida lux illa eſt, quæ in pleriſq; torpens languidior apparet & aberrans. In alijs autem uel natúræ celeri quadam dexteritate clarior eſt atq; promptior. In quibuſdam uero artis expolitione ita uegetem & illuſtrem licet intueri: ut in uenatore ad omnium latibulorum aptam perſcrutationem, & fugacis

per am-

per ampla uenabula, problematis inuentionem accendat, nec minus ad intuendos euiſceratæ feræ artus iudicium exacuat. Neq; enim ſine canonicæ huiuſce rationis cognitione, tanti eſſe poteſt ſcintillæ à natura nobis inſitæ tenuior illa uis,

Hac luce pertinacis eius cæcitatis uaga phantaſmata diſcutientes. Primum quidem incipiendo perquirimus, Secundo citrà manis illius ſtuporis modum ſolidiore inueſtigatione proficientes inuenimus, Tertiò ab omnibus uel infantis ignorantiæ negatiuæ obſcuritate, uel peruerſæ diſpoſitionis cecutire facientibus phaleris repurgati, illum perfectionis habitum aſſequimur, quo tandem (uires ſuggerente numine) prò præſentis ſtatus atque uitæ capacitate, ad diuinæ poſſeſſionis partem transferamur.

CAMPVS.

I. Membrum.

CAMPVS *eſt uniuerſale ſpacium, receſſus & atria multa complectens, in quibus uenari & inuenire tentandum. Huius primæ, mediæ, ultimæq; partes ea ſuis ordinibus loca referunt, quæ ita ſunt argumentationum, ut literæ ſcripturæ ipſius báſes & elementa perhibentur. In hiſce pla-*

nè indu-

nè inducendarum, notificandarumq; particularium concluſionum ſita eſt potentia. Præeſſe quippè, præhaberiq; debent in anima præordinatæ præmiſſæ quædam uniuerſales, ſub quibus uniuscuiuſque artis propriæ, uelut in actui propinqua facultate intelligantur quadam contineri. Hæc eadem illa ſunt, quibus demonſtrator ad alteram, quæ tantum uera concludat, topicus autem indefinitè ad utramq; contradictionis partem utitur inferendam. Hoc pacto eundem gladium hic quidem tantum ad defendendum tuendumq; uerum, ille uero ad quidlibet pro occaſione & arbitrio proſequendum deſtinat & adaptat.

II. Membrum.

Hic eorum ualere percupio Talparum ſententiam, qui artis huius finem atque momentum adeò altè cõſurgens, tam longe protenſum, latiſſimèq; patens non apprehendentes in ipſa fundamenta duntaxat opinionum, non etiam ſcientiæ & intelligentiæ iudicant contineri: non obſtante quod generis, proprij, definitionis, accidentis, aliorumq; dicibilium atq; conceptibilium potiſſimæ notiones, conditiones, referantur, ordinantur, explicantur: ut ex ipſis argumentorum principia omne liceat ad propoſitum deſumere. Porrò facillimè huiuſce caliginis uelum ab oculis auertent, ſi in eam conſiderationem animum aduerterint, quod non eodem uſu

ueniant pacto, quæ eadem diuerſorũ, immo & contrariorum, & aduerſantium poſſunt eſſe principia. Si alias atq; alias ſub hiſce maioribus ſubſumendo minores propoſitiones ex iiſdem hi quidem ſciunt, opinantes autem, ſe ſcire præſumunt & exiſtimant, tentare atq; decipere ſophiſtæ captioſiq; contendunt. Id autem ea de cauſa ex arte prouenit, qua in ea non propria, ſed uniuerſarum methodorum communia principia continentur & ambiuntur. Vnde non quidem ex eo quod ars ipſa largiatur, ſed eo quod ex arte quis pro uaſis proprij capacitate propoſitoq; fine decerpit, talis atque tanta uarietas emergit. Hic igitur perindè proportionaliter accidit, atq; ſi eadem lux in propria claritate conſiſtens, aliter in diaphanis corporibus, aliter in ſuboſcuris, in craſſis rudibusq; materijs aliter ingeritur & explicatur. Licet igitur diuerſos, diuerſisq; medijs attrectantia fines ex propoſito non comparentur: illud tamen certè aſſerere non cunctabor, quod ita nullum eſt abſq; inuentione iudicium, ſicut & alius artem numerandi ſine numerabilibus inanem profitebitur. Sic igitur mihi altero pede claudicare uidetur citra Topicã demonſtratiua facultas, ut pauperẽ ſe tanto amplius credere debeat ipſe demonſtrator, quanto illi contingat oportet, ut ob propriæ indigentiæ ſenſum triſtetur uehementius: quem ſane ſenſum non ad ſatis magnam refero uirtutem, ſi Socraticus quiſpiã fuerit aſſequutus, quando illũ meliora ex alio maneant adipiſcenda theatro. Norit ergo non

go non oculis, ſed auribus examinans, & ueluti diuinando decernens, & non minus huius quam illius uſus ignarum literatorum uulgus, quod non uſque adeó ob rationem firmioris argumenti, quod ſemotũ & arduum indicet & deſignet, demonſtrator topicũ excellit: ut ex alio latere topica præſentanea frugalitate, uſu maiori, et ubertiore poſſeſsione præcurrentem ualeat apodictica exæquare cenſura: ubi forte diuinum, ſed certè mutum Socratis iudicium à uenenoſa propinatione populum Athenienſem non auertit: quem ſolertiſsima (non tam benè criticus, quã male fortunatis philoſophis patrijs inuiſa) peregrini barbariq; Gorgiæ dialectica ad auream ſibi ſtatuam erigendam conuertiſſe potuit.

DE TVRRI IN CAMPI MEDIO.

I. Membrum.

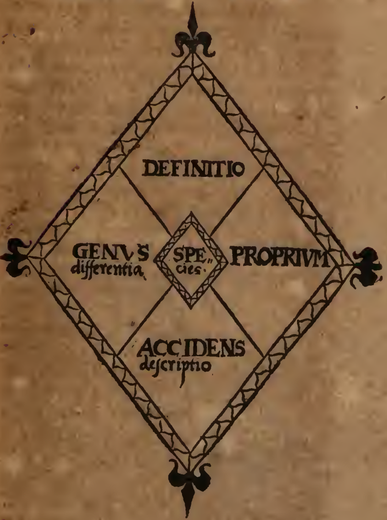
IN Campi medio turris eſt ad quam redditus ex omni parte collecti pertinere uidentur omnes.

Ipſa ſubiectum denotat, circa quod & de quo omnis eſt conſideratio, & ad cuius formationem ſpectat omnis Syllogiſticus apparatus, qui eo reſpicit ut de hoc uel ab hoc ipſo in concluſione aliquid affirmatum & producat uel negatum. Per eam in præſentiarum multiplicem ſubiectorum ſignificari uolumus differentiam. Entium enim quædam maximè omnium, alia omnium minimè, plurima uero hinc quidem magis, inde uero minus ſubiecta perhibentur. Prima ſunt quæ omnibus ſubſtant atq; ſubijciuntur particularia, quæq; ſolummodò acci-

dentalem recipere dicuntur prædicationem. Secunda quæ nulli ſubſternuntur prædicato, & de quibus ſecundum dictionem, non autem uniuocè quippiam licebit affirmari. Tertia uerò mediam retinentia ſedem, hæc ſunt de quibus alia prædicantur, & quæ de alijs. Ex ijs Prima ſcibilis nuſquam ſubeuntia rationem ſed ſenſibilis, fabulæ, opinabilis, & hiſtoriæ limitib. coercentur. Secunda in alterã regionis huius extræmam declinantia partẽ ueluti prima ſumma ſupræma & generaliſſima quædam, licet inſcientiæ quodamodo portionem adcurrant, de ijs tamen in illa nulla poteſt eſſentialis eſſe prædicatio, atq; ideò ſcientiæ demonſtratiuæq; concluſionis ſubiectum eſſe nequeunt: quantumuis ubi ſubiectum euaſerint intentionum, ſub logica mathematicaq; ratione quadam de ijſdem plurima dici poſſe conſtet. Tertio igitur loco enumerata reſtant, quæ frequentiſſimè in quæſtionem, & contemplatiuam referuntur ſpeculationem: quocirca quodcunq; argumentationis & demonſtratiuæ concluſionis, ſcientiæq; ſubiectum accipitur, ipſum eſt ſpecies, neq; eſſe poteſt aliud à ſpecie. Ipſa eſt de qua an aliquid affirmetur, uel negetur, & in qua an aliquid ſit, uel abſit, ex circumſtantibus generibus, eq; ijs quæ circa genera conſiſtunt, inquiritur. Eorum uniuerſa membra per eas quæ ſunt in campo circa turrim partitiones deſignentur.

CAMPI

CAMPI TYPVS.

DEFINITIO
GENVS
differentia
SPE
cies
PROPRIVM
ACCIDENS
deſcriptio

DE QVATVOR AGRIS in campo circa turrim.

I. Membrum.

AGRI *igitur qui circa turrim in campo iacent quatuor (quotquot eſſe poſſunt de ſpecie prædicabilia) potiſsimum deſignant. Ipſi ſunt, ager* ACCIDENTIS, *ager* GENERIS, *ager* PROPRII, *ager* DEFINITIONIS, *qui & ſex numero diſtinctiore traderentur, ni generis ager, agrum differentiæ, & ager proprij, deſcriptionis agrum includerent.*

II. Membrum.

In omni prorſus quæſito, problemate, enunciatione duo repperiri neceſſe eſt, alterum quod de aliquo dicitur, alterum de quo dicitur aliquid. iſtud eſt ſpecies, illud autem aliud à quattuor enumeratis, uel ſex enumerabilibus eſſe non poteſt.

III. Membrum.

Prima igitur ſufficientis agrorum diſtributionis cauſſa ſit quod uniuerſa, quæ in propoſitum uenire & controuerſiam duci poſſunt, ad iſtum tandem numerum reducuntur. Omnis etenim quæſtio de ſubiecto aut querit quod eſſentialiter de ipſo dicatur &

tur & hoc uel primo erit definitio, aut pars definitionis, utpotè differentia ſubiectæ ſpeciei conſtitutiua, aut eiuſdem genus: uel ſecundo erit deſcriptio, aut deſcriptionis pars, utpotè proprium accidens uel commune.

IIII. Membrum.

Secunda ratio inde eſt quod omnis prædicatio unum quodamodò cum eo de quo affirmatur declarat aut efficit idipſum quod affirmat: nec minus id quod negat ab eo à quo negatur aliud quodamodo uel alienum eſſe teſtatur. Iam ſi omnes modi unius & (per oppoſitam rationem) diuerſi, referantur, facilimè omnis prædicatiua circa ſubiectam ſpeciem additio apparebit horum quatuor agrorum finibus contineri. Vnum igitur iuxta triplex genus (quorum ſubinde quodlibet in alias plures ſpecies ſubdiuiditur) accipitur. Eſt inquam unum uel Numero, uel Predicatione, uel Analogia. Primo autem Numero unum ſeptuplex eſt, Aut 1. nomine tantum, ut hic canis qui eſt animal, ille canis qui eſt aſtrum. Aut 2. definitione tantum citra nomen, ut ueſtis hæc, hoc indumentum. Aut 3. ut idem nomine & definitione eſt Socrates, quem eundem animal rationale mortale Sophroniſci filium dixeris uiciſſim. Aut 4. ut ubi duæ proprietates tale unum idemq; ſignificant ut riſibile & philoſophatile iſtud. Aut 5. ut

nominis

nominis ſignificatio cum acciddentis ſignificatione concurrit, unde Socrates dicitur ille ſedens, & ille ſedens Socrates. *Aut* 6. *ut eiuſdem nomen & proprium, ueluti riſibile & homo*: Socrates, *& ille ſimus doctor* Platonis. *Aut* 7. *ut definitio atq; proprium, ceu riſibile, &* rationale *animal conuertuntur.* Secundò *idem*, predicationeq; *unum eſt quatruplex. Aut* 1. *genere ut homo & equus ſunt animal, ſeu ſub animalis ratione idem.* Aut 2. *ſpecie ut* Socrates *&* Plato *ſunt humanitate idem, ſunt quippè homo, ſub, & in hominis eſſentia ambo unum. Aut* 3. *Subiectione unum ut ſub albedine marmor atq; lac.* Aut 4. *inheſione unum, ut idem eſt dulce atq; croceum mel.* Tertio *analogia unum quatrupiex eſt,* Aut 1. *ſub eodē nomine eademq; inæqualiter participata ratione, ut ſanum idem & contemperatum de animali, de membro, de ſigno, & de nutrimento dicitur. Aut* 2. *ſub una eademq; potentiæ proportione, ut una eſt imperatoris ad imperium, & regis ad regnum habitudo.* Aut 3. *ſub aliqua eodem ſe habendi modo, uel affecti eſſe ſimilitudine, ut idem eſt hominis potentia ad ambulandum, auis ad uolandum, piſcis ad natandum, ignis ad aſcendendum.* Aut 4. *ſub eiuſmodi ſuſceptibilis accidentis ratione, ut idem uidetur eſſe ſerenitas in aere, tranquillitas in mari, pax in populo. Tam multis modis cum dicatur, quorum ſingulis diuerſum oppoſita ſignificatione reſpondet:*

ſpondet:

ſpondet, non difficile erit conijcere quemadmodum uniuerſa dicibilia complectantur, quæ omnia ad quatuor prædictas conſtat eſſe reducibilia ſpecies: Si unum numero ad definitionem, & definitionis membra reducitur: unumquoq; genere, proportione, & accidente ſimiliter proprias poſſunt ſine difficultate claſſes agnoſcere.

IIII. Membrum.

Tertiò quod numerum quaternarium non excedant, inde poteſt eſſe manifeſtum, quod propoſitionem quamlibet, uel problema perquirentes quæ fidem per ſyllogiſmum atq; diuiſionem accipiunt: non certè alia ratione procedimus, quam aliquid de poſito ſubiecto prædicantes. Omne autem quod prædicatur aut conuertibiliter cum illo dicitur, aut per exceſſum: Si primo contingat modo, uel erit definitio uel proprium quod prædicatur: Si uerò ſecundo, tunc uel aliquid erit ex ijs quæ ſumuntur in ſubiecti definitione, & ipſum erit genus: Vel quippiã à definitione ſubiecti alienum cum hoc tamen quod illo ſit communius, & illud erit circumſcriptiuum accidens.

V. Membrum.

Quarto ex eo ſufficiens facta numeratio

tor ad maturius examinandum & iudicandum, non niſi ex adinuentis rerum, modorum, circumſtantiarumq; medijs, eorumq; diſcußione ciuilis, tantò quidem dignius quanto exagitatur operoſius. Siue ueritatem apodictica deductione à falſitate diſcreturus Demonſtrator, ſiue Dialecticus ipſe ueluti neutralis inter acceptam poßibilem utriusq; contradictionis partem, per dextram ſiniſtramq; ſemitam diſcurſurus, ſiue Rhetor ad laudem atq; uituperium linguam perpoliturus, & ad pro commodo deliberandum, atq; commendandum affinis iſti Ecclesiaſtes Entimemata concinnaturus & exempla: ſiue importunitate Sophiſta uel Tentator ad aliquid etiam inopinabile, & incredibile defendendum argutum ratiocinium exacuturus: ſiue Captioſus fallax è garrulo copiæ cornu præſtigias aptiores producturus in medium: ſiue generoſo Poeta enthuſiaſmo uaria atq; multiplici aptatione atq; configuratione ad delectandum uel iuuandum, uel utrumq; perficiendum omnimoda ratione terſus prodituruS & illuſtris. Omnes uberrimam illam quæ circa turrim deſignatur locorum copiam eo perluſtrare addecet artificio, quo è millegeminis hiſce circumſtantibus, undiq; habeant quod commodum iudicent, ueſtigent, retineant, arripiant, attrectent.

CANIS:

CANIS.

I. Membrum.

CANVM *quibus uenatile ſedulus comprehendere nititur uenator, duplex genus eſt. Horum enim alij Plaudi ſunt, ueloriores ſcilicet atq; leuiores: alij uero grauiores fortioresq́; Moloßi. Primum genus inductiuæ (quæ Paradigma) Secundum Syllogiſticæ (quæ Entimematicam complectitur diſcurſionem) typus eſt. Primi quidem eſt ueluti leuius apprehendere, Secundi certè continere tenacius, Primo (in leuioribus efficaciori) retardare, Secundo uero ſiſtere robuſtiores feras, atq; grauiorem perficere uenationem, propria eſt à natura tributum.*

VENATILE.

I. Membrum.

PEr eundem uenationis campum nō unius, ſed et plurium generum uenatilia diſcurrunt. Horum autem duo ſunt prima capita, Propoſitio nempè dialectica, & dialecticum Problema. Dialecticam propoſitionem definiunt probabilem interrogationem quæ aut omnibus, aut pleriſq;, aut ſapientibus, & horum uel omnium, uel plurium, uel preci-

præcipuorum iudicio confirmatur. Per Dialecticum uerò problema, contemplationem circa id quod eſt in controuerſia poſitum intelligunt.

II. Membrum.

Dialectica proſitio Aut primò per ſe probabilis eſt, ut quæ. d. eandem contrariorũ eſſe ſententiam, Aut ſecundo prababili ſimilis, ut eundem eſſe contrariorum ſenſum, Aut Tertio datæ probabili contradictoria ut ſi probabile erat quod amicis oportet benefacere, probabile eſt quod ipſis non benefacere nõ liceat, uel nõ benefacere nõ oporteat. Aut quartò per datæ probabili contrariam, ut quod amicis non liceat malefacere, neq; umquam oporteat, & quod inimicis liceat interdum malefacere, & aliquando oporteat. Aut quintò per probabili proportionalem, ut accidit in adinuentis ſecundum artem opinionibus ſiue ijs quæ ſunt iuxta ſcientiam argumentis, ſi namq; cui probabile eſt de rebus medicis cum medico ſentiendum, idem de rebus geometricis cenſebit eſſe cum geometra iudicandum.

III. Membrum.

Dialecticum uero problema iuxta numerum, earum (quæ incurruntur) controuerſiæ ſpecierum diſſecatur, & eſt multiplex. Aut enim primò

propter atteſtantium diſſentionem accidit controuerſia, Aut ſecundò propter teſtimonij defectum, Aut tertiò propter argumentorum contrarietatem, Aut quartò quia teſtimonia argumentis aduerſantur, Aut quintò quia ubi illi maximè deſiderabiles fuerint atq; neceſſariæ, ſyllogiſmos atq; rationes inuenire non eſt facile, Aut ſextò quæ duæ ex his concurrunt cauſæ, Aut ſeptimò quia plures ad diſſentaneas opiniones ex enumeratis conueniunt occaſiones.

III. Membrum.

Ex diuerſitate quoq; teſtimoniorum diuerſum pendens ſexcuplex eſt problematum atq; propoſitionum genus. Primum in quo ipſe Philoſophorum ſectæ aduerſantur. Secundum in quo uulgus in ſe ipſo eſt diuiſum. Tertium in quo philoſophi contrariantur multitudini. Quartum in quo unus è principibus ſapientum poſitionem propriam contra communem ſenſum, ſua uelut etheroclita autoritate produxerit. Quintum in quo non ſine præpollentibus argumentis quiſpiam ex illuſtribus exſurgat. Vt primò ubi de uniuerſi finitate et ſecundum magnitudinem infinitate quæſtio eſt. Secundò ubi de unitate atq; ſimplicitate, & de pluralitate & diſtinctione primæ cauſæ diſceptatur. Tertiò ubi uirtus cum inopia, & ignorantia cum diuitijs coniuncta comparantur. Quartò ubi Pythagorei de rebus ita inquiunt exiſtimandum ut ſenſui uniuſcuiuſq;

ius q; fiunt præſentia. Quintò ubi motum aſtriq;
naturã non nulli penicius intuentes terræ tribuunt.

RETIA.

I. Membrum.

QVATVOR Peripateticorum princeps uenatorum enumerat inſtrumenta. Quorum primũ, quod per retia ſignificamus, eſt quædam ſumendarum propoſitionum atq; componendorum ſyllogiſmorum facultas atq; potentia. Hæc ſanè ea planè ratione comparatur, ſi inueniendarum aſſumendarumq; propoſitionum probabilium ſcitè intelligantur atq; firmiter ea teneantur genera, quæ è propoſitionum reliquis generibus diſtinguuntur, ſeliguntur. Ipſum hac ratione fiet Si Primò uulgi opiniones inueſtigentur, colligantur, ordinentur, & in horreo memoriæ conſeruentur. Secundo Phyloſophorum omnium aut præcipuorum, uel ex eorum libris, uel (ſi non extent) ex aliorum fideli relatione deſumptæ poſitiones apprehendantur, rummentur. Tertio membrorum cuiuſq; artis theſes, uel ad ædificij, uel arboris, uel ſtatuæ cuiuſdam diſpoſitionem traducantur, formentur, & certam pro rei conditione ſeriem aſciſcant, iuxtà multiplicem ſigillorum artẽ Quartò

Quarto ea quæ probabilibus ipſis contrariantur, adſimilantur, proportionantur, eodem capiantur, & in cathalogum redigantur ordine. Cathalogum inquam qualem nos nobis ſtruxiſſe poſſumus, qui in propria (iuxta propoſitionum genera) digeratur membra, ubi Phyſicorum, Moralium, Theologicorum, cæterumq; negotiorum ſpeciales cuiuſq; ſubiecti prdicatiq; termini continentur. Quintò ut ita conſueſcamus noſq; metipſos exerceamus circa uniuerſales probabiles rationes, ut eo uniuerſaliori quo fieri poteſt adſumantur modo. moxq; pro uiribus euſq; diuidantur donec ad ſpecies ultimas nouerimus eſſe deuentum. Ex eo enim quod probabilium propoſitionum ſpecies & ipſæ ſunt probabiles (utpotè quæ á ſuperioribus cōtinentur inferiores) tales plures & licebit acquirere propoſitiones. Ita qui ſumpſerit eandem oppoſitorum eſſe diſciplinam, ubi oppoſitorum in contraria, relatiua, priuatiuaq; diuidat, cum copiam, tum & negocij confirmationem conſequetur.

SPECVLA

I. Membrum.

DE RERVM *ueritate cupientibus informari, Primum opere precium eſt ipſum*

quod

quod trahitur in conſiderationem ueluti à cæteris abiungendo depurare,ut clarius & euidentius ipſius quæ qualiſq; ſit natura liceat contemplari: male enim ægreq; aurum in phyſica impuritate chimicaq; commixtione cognoſcitur & iudicatur. Secundò ubi rei ratio ſiue eſſentia citra omnis homonimiæ confuſionem fuerit perſpecta, ſecundum eius eſſe abſolutum conſideretur, quatenus uidelicet unitatis eſt particeps, ut tertiò tandem ſecundum eſſe reſpectiuum quo in dualitate quadam conſiſtere uidetur apprehendi citra errorem poſsit. Proximum eſt quod duo rerum principia unitatem & binarium interminatum dixerunt Pythagorei,dum per illam eſſe abſolutum quod habent omnia,per iſtud uerò reſpectiuum ſignificari uellent. Artificioſiſsimè igitur Ariſtoteles opus uenatoris in æquiuoci diſcuſsionem,ſimilitudinis intuitum, & differentiæ conſiderationem diſtinxit: quò per primum ueluti depuratio fiat, per ſecundam ad ipſum quid in in ſe ſit magis cognoſcendum uelut manu ducamur, per tertium potius eam quam ad cætera referat habitudinem concipiamus,in his enim primò diſtinctio confert ad ueritatem, ſecundo ſimilitudo ad unitatem, tertiò ad dualitatem pluralitatemq; differentia.

II. Membrum.

II. Membrum.

Iam quod ad eſſe abſolutum ſpectat commentante 5, illud tantum indicaſſe uolumus, quod quidquid concipitur, aut per euidentem ſe immitit incurſionē ut amarum, dulce, lux tenebræ: aut per tranſcurſum ab euidentibus qui ſanè ſecundum quatuor modos efficitur, Aut *primo à preſētante ad id q; præſentatur, ut ab effigie effigiatū, à proprijſq; accidentibus extrinſecis ſubiectū,* A *aut ſecundò à compoſito ad partē, et uniuerſaliter ab eo in quo, uel cū quo aliquid eſt, idipſum q; in, et cum alio eſt, ut à corpore ſuperficieq; longa longitudo. Aut tertiò à componentibus ad compoſitum, ut ex notitia populi, ſenatus, equitū, & reliquorum, ad ad* Rempublicā, *Aut quartò per augmentū à minore maius, uel per decrementum à minore minus concipimum: paruo .n. negotio ab eodem termino ad conceptum gigantis qui magnus, & pigmei qui paruulus eſt homo, deſcendimus.* His *modis licet per aliud aliquid cognoſcatur, non tamen ut ad aliud ſed ut in ſeipſo cognoſci dicitur.*

III. Membrum

Quod *autem ad eſſe reſpectiuum attinet dicimus multiplicem indagationem habere locum in ijs quorum eſſe conſiſtit in ad aliud reſpectu.* Qui *nimirum uel* 1 *eſt ſecundum ſimilitudinem, uel 2 comparationem uel 3 contradictionem, uel* 4 *contrarietatē, uel 5 priuationem & habitum, uel 6 faciens & quod fit, uel* 7 *agens & patiens, uel* 8 *dans atq; recipiens, uel* 9 *habens, adde & quod habetur*

habetur, uel 10 nun c & tunc, uel 11 hic & ibi, uel 12 ſecundum uarium ſitum, uel 13 eiuſdem diuiſiuæ differentiæ terminos, uel 14 ordinem, uel 15 analogiam, uel 16 ſecundũ diuerſam cathegoriæ, coordinationem, uel 17 eſſe cathegoria diſtinctum ſed illi adpodiatum, uel 18 ſecundum eſſe omnino à cathegoria ſeiunctum. I. enim ſimile cum conſimili. II. id quod magis tale, uel maius, uel melius, cum eo quod minus uel deterius, III. quod eſt, cum eo q̃ non eſt, ut album cum non albo. IIII. quod ponitur, cum eo quod contraponitur, ut conſtructiuum, album & nigrum. V. habituatum formatumq;, cum priuato ut audiens cum ſurdo, adde cum habitu & forma. VI. faciens cum eo q̃ fit ut ſtatuarius cum ſtatua. VII. agens cum eo quod patitur (eſt .n. hæc à præcedenti longè alia ſpecies, neq; .n. pati dicimus quod fit, quid .n. patitur homo cum fiat?) Adde, cum eo quo agit et ille patitur. VIII. dans, cum eo q̃ accipit ut illuminans cum eo q̃ illuminatur, ditans cum eo q̃ ditatur. IX. habens cum eo quod non habet adde, cum eo q̃ habetur (neq; .n. habere et carere idem eſt q̃ habitus & priuatio) ut eſſe indutum, & diuitem, cum eo q̃ eſt eſſe exutum & pauperem. X. quod eſt hodie, cum eo quod fuit heri, uel erit cras, uel id q̃ eſt, cum eo quod eſſe poteſt uel erat. XI. quod eſt in terra, in concreto, in compoſitione, in natura, cum eo quod eſt in cœlo, in abſtracto, ſimplex, in intentione. XII. id quod ſtat cum eo q̃ cadit uel ſedet uel cubat, ſiue per proprium, ſiue per methaphoricum modum.

Tertiodecimo ut eſſe rationale cum eſſe brutum ſub animali. Quartodecimo eſſe primum uel ſecundum, cum eſſe tertio uel quarto in aliquo ordine. Quintodecimo propter quod & quo cum eo q; eſt hoc uel huiusmodi, ut pulchrum originale primum cum eo q; eſt poſt ipſum, & illud quo aliquid eſt pulchrum cum eo quod per ipſum uel cum ipſo imitatione uel participatione quadam, & id quod eſt ſanum ut animal cum eo quod ipſius ſubordinatione ſanum eſt cibus, medicina, exercicium, balneum. Sextodecimo quod eſt in prædicamento ſubſtantiæ cum eo quod eſt in prædicamento accidentis & id quod in una cum eo quod in alia eſt Cathegoria. Decimoſeptimò quod eſt reale ut ſubſtantia & animal quæ ſunt entia, cum eo q; eſt intentionale ut genus & ſpecies quæ entia rationis. Decimo octano diuina natura (quæ non eſt alicuius ſpeciei genus, neq; generis alicuius ſpecies, neq; numero ab aliquibus quæ ſub eadem ſunt ſpecie diſtincta) cum alijs omnibus quæ præter ipſam ſunt cointelligitur, & ſecundum habitudinem quandam apprehenditur.

IIII. Membrum.

Ecce quam uarijs uniuerſa atq; ſingula ad alia quæ circumcirca ſunt condiſtinguuntur modis, ad quos certè omnes reſpicere conuenit cum qui

per differentias uult inuenire plurima luſtratorem. Et re uera ex enumeratis ſpeciebus nullã uidere poſſum quam ſine præiudicio ad aliam reducere poſſis: unaquæq; .n. ipſarum media eſſentialiter à cæteris uniuerſis diſtincta multiplicat: ideo unam ad aliam reducere tentans, diminuere tentat et caſtrare: ita enim horum plura in paucioribus contineri dixerim, ut alius quiſpiam in capite, uel pectore, uel buſto cætera hominis membra credat contineri.

V. Membrum.

Sumendarum igitur differentiarum poteſtas ad inuentionis diuitias confert plurimum: quam ſanè facultatem exercitio ſumendi differentias rerum maximè ſimilium captari teſtatur Ariſtoteles, *quod tribus aſſerit effici poſſe modis.* Primò *cum ſumuntur rerum quæ ſub uno propinquogenere continentur differentiæ.* Secundò *cum capiuntur eæ quæ in uno ſunt remotiore genere.* Tertio *cum eæ quæ remotiſſimis, utpotè ſupremis continetur, ſi res illas contingat eſſe ſimiles.* Primò *fiet ut reſpiciendo fortitudinem & iuſtitiam quorum cum genus proximum ſit uirtus, fortitudo quidem eſt circa formidanda, iuſtitia uero circa conuerſationes.* Secundò, *ut ubi hinc prudentia ſecundum potentiam intellectiuam, temperantia ſecundum fa-*

enim quinq; à tribus per duo differunt, ſed trinario duo à quinq; ſuperantur. Sunt quoq; non nulla quæ apertè ſe ipſis differunt ſicut uirtus & uitium, quædam quæ apertè per aliud ut lapis & planta per uitam, quædam uerò ita ſe habent ut uiciſſim mutuò ſibi ſint ſpecies & differentiæ. Sic .n. graue & leue ſunt ſpecies appulſus quas conſtituunt mobile ad mediam & mobile à medio. Rurſumq́; mobile à medio & mobile ad medium ſunt ſpecies translabilis, quas conſtituunt differentiæ grauitas & leuitas.

HASTA.

I. Membrum.

QVONIAM *ſub denſis ſpiſſisq; ſyluoſæ uniuerſalitatis uepribus (quæ fugacium ferarum antra ſunt) multæ latent æquiuocationes: ſcrutinium illud nobis aptare conſulitur, quod certè in diſcretius quadam ratione conſiſtit, quæ nuncquidem à rei eſſentia ſub integra definitione, uel ſub eius genere, uel ſub eiuſdem differentiis, nunc uero ab ipſis quæ illam circuumſtant recipientibus uel ſimilibus, uel comparatis informatur. Multipliciter igitur per membrorum æquiuocationis excuſſionem, atq; diſtinctionem nobis latentia ferarum contingit diſcooperire & in apertum ſolem promere cubilia.*

Plurimæ

ſi ipſa diuerſorum generum ſunt ſpecies. Quartodecimo ſi ipſa ſunt diuerſa genera. XV. ſi eorum proxima genera ſunt diſtincta. XVI. ſi contrarij multa ſunt genera. XVII. ſi ſignificata ipſa ſecundum prædicationis formam ſub illo communi nomine ſint diſtincta, quandoquidem diuerſam prædicandi rationem diuerſa eſſendi ratio demonſtrat. Decimo octauo ſi alterum ſpecies quædam fuerit, alterum uerò ſub eodem nomine differentia uel proprietas. XIX. Si alteri eorum intenſiuè & extenſiuè nomen illud communicetur, non reſpectu tamen ad alterum condiſtinctum, utpotè quod intenſionem non ſuſcipit & remiſsionem. XX. Si reſpicientibus unamquamq; ſingulorum definitionis particulã, ipſum quod eis eſt commune uideatur unum atq; alterũ reſpicere differenter. XXI. Si una quidem ſit cum uno nomine communis ratio, quæ tamen uni primò cæteris uerò iuxtà gradus ſecundariò per illius primi, reſpectũ conueniat. Sic enim primò ab inſpectione contrarij perſpectam habemus æquiuocationem acuitatis, quandoquidem ei quæ uocis eſt contrariatur grauitas, ei uerò quæ cultri, obtuſitas 2. A nominatorum diſpoſitione, poſtquam clarum de uoce dici uiderimus & de aqua, quia uidebimus huius turbulentiæ uiſum eſſe iudicem atq; guſtum, illius uerò auditum, apertam ſanè habebimus homonimiam. 3. Ab altero eorum contrarietate carente, oblectamento enim

quod

quod eſt per aquæ potum contrariatur ſitis, nihil autem ipſi quod eſt per ſtudium. IIII. *A mediata uel immediata nominis contrarij ſignificatione, qualis non erat poſiti, uiſo enim inter amaritudinem dulcedinemq; ſermonis, non eſſe medium, inter eas uero quæ ſunt ſaporis extremitates, eſſe plura, non unam eſſe nominis communis ſignificationem percipiemus.* V. *Ab unius uel plurium, paucıorum uel plurimorum mediorum interpoſitione. à mediorum inquam numero, ut ubi inter candidum fuſcumq; colorem, plura: inter candidam uero fuſcamq; uocem unum tantum (quod eſt raucum) habetur medium.* VI *A ſecundum contradictionem oppoſiti amplitudine, ut ubi uidens de habentibus oculos, non uidens autem de ijs dicitur & de alijs.* VII *A Priuatiuè oppoſitis, ſi enim ſentire dicitur de anima dupliciter, cur priuatio ſentiendi dupliciter non dicetur? Siq; ſanitas æquiuocè de anima dicitur atq; corpore, cur & egritudo æquiuocè non dicetur?* VIII. *A caſibus iuſtum multipliciter dictum omni procul dubio & iuſtitiam multipliciter dici conteſtabitur.* IX. *A diſtinctione generum utriusq;, de ſaporibus dicitur laudabile iuxta prædicamentum actionis, de animæ uerò habitu iuxta prædicamentum qualitatis, quomodò ergo de hoc & illis ſecundum unam prædicabitur rationem?* X *Ab utriuſq; ſpecierum diuerſitate, ut rectitudinis ſecundum naturam, rectitudinis*

ſecun-

ſecundum mores, ſecundum longitudinem, ſecundum prædicationem, non unius generis ſpecies eſſe cognoſcuntur. XI A differentiarum diuerſitate quæ ipſas ſpecies (de quibus nomen dicitur) conſtituunt, uel quæ ipſa genera (de quibus nomen dicitur) diuidunt. Vt ubi aliæ recti moris, aliæ recti membri ſunt differentiæ, Hinc enim rectus oculus dicitur quia benè uidet, recta tibia quia bene ambulat, & non claudicat, tum etiam quia bene eſt formata, tum quoq; quod malè, ſi propriam non habet quam nata eſt habere curuaturam: indè uerò recti mores, uel ſecundum iuſtitiam, uel ſecundum temperantiam, uel ſecundum aliud, uel ſecundum omne genus. XII Ab eo quod ipſa ſunt diuerſorum generum, differentiæ, acuta uox in genere qualitatis diſtinguitur à graui, acutus uero culter ab obtuſo in ſubſtantia. XIII Ab eo quod ipſa ſunt diuerſorum generum ſpecies, cancer animal, cancer ſtella, & cancer morbus nomen habere commune uidentur, non rationem. XIIII Ab eo quod ipſa ſunt diuerſa genera. bonum ratiocinij, bonum moris, bonum naturæ ſeu rei, bonum (quod eſt ipſa bonitas & neq; genus eſt, neq; ſpecies, neq; horum pars) abſolutum, una communi definitione carent. XV A ſub proximo genere citrà ſubalternationem eorum pluriũ (quæ dicuntur ſecundum unum)

nomen

animali, ſecundò de membro, tertiò de medicina, quartò de cibo, quintò de ſigno, ſextò de bono medico. Sanum quoq; æquiuocè dicitur de doctrina & omnibus his. Vnde idem nomen ſecundum diuerſos reſpectus æquiuocum eſſe poteſt & analogum. Nec minus interdum idem poteſt eſſe uniuocum & æquiuocum, ut homo hinc ad ſua particularia uniuocum eſt prædicabile. Ibi uero ſignificans modò uiuum, modò mortuum, modò lapideum, æquiuocum nomen eſt.

II. Membrum.

Hanc autem haſtam diſcretiuam exagitantibus, illud eſt ubiq; cauendum, ne ſecundum rationem propriam æquiuocatis conueniens, ſub communi tribuentes ratione, illud temerè putemus æquiuocum, quod eſt reuera uniuocum. Cauendum quoq; non minus, ne ex alia ratione communi nominis ſignificatum ſupra & extra ſuos limites metientes, ibi æquiuocationem ſtatuamus eſſe, unde credere deberemus abeſſe longius.

III. Membrum.

tanda, quandoquidem niſi aliquo pacto ſimilitudinum atq; differentiarum rationem habeamus, Quomodo I. quod ſecundum nomen uel aliquod accidens eſt uniuerſale uel commune, ab alio quod eſt per ſe, eſſentialiterq; de proprijs membris dicibile, diſtinguemus? Quomodo 2 ſecernemus à remotiore proximus genus? Quomodo 3 uniuocationem, analogiam, hanonymiam detegemus, Quomodo 4 quæ eadem diuerſaq; apparent, an in rei ueritate ſint diuerſa uel eadem cognoſcemus? Quomodo 5. interrogantes cum reſpondentibus num ſecundum idem propoſitum, uel de diuerſo tamquam eodem digladiemur, apparere poterit, dum interim ſub nominis æquiuocantis umbra aliud alter defendat aliud oppugnet alter? Quomodo 6 uirtutes atq; paſſiones quæ in eius diuerſitatis uel ſimilitudinis fundamento conſiſtunt aſpicere licebit? Quomodo 7 à technis quibus ſophiſtæ ſunt ad decipiendum efficaciores, præcauebimus?

ATRII GENERALIS INſpectio.

I. Membrum.

Priusquam conſiderationis oculos ad agrorum ſingulos conuertamus: generalis inſpectio quædam præcedat oportet, quam circa quadratæ turris marginem poßis circumſcriptam intelligere: eſt quippè ambiens atrium à quo per multiplicē portam ad agrorum liceat omnes atq; ſingulos diuertere. Iam ipſum tribus diſtinctum ſeptis, intueare è quibus quidem Accidenti A *ad quatuor*, Generi B *ad tres*, Proprio C *ad duos agrorum circūpoſitorum portæ patent.*

II. Membrum.

Primum ergo ſeptum per A *deſignatum quattuor conſtans lateribus ad accidens refertur, à quo per portas quatuor àd agrorum ſingulos exitus patet & acceßio. Ibi primus locus exigit an ſpecierum nulli conueniat quod dicitur* Accidens, Genus, Proprium, Definitio, Differentia, Deſcriptio. *Secundus* An *nulli, an omni, an quibusdam eorum quæ in eadem ſpecie, uel genere conſiſtunt.* Vbi *pro ueritate illud eſt animaduertendum, quod non quæcumq; generi inſunt, inſunt & ſpeciei, quæmadquæ à toto negantur genere, ab omni itidem ſpecie ſeiuncta intelliguntur.* Nec *minus generi quadrare nequeunt, quæ ſpecierum nulli ineſſe conuincuntur:* Præter *hæc enim quæ iuxtà logicam intentionem quæ generi, ſpecieiq; ſunt propria, quatenus uidelicet genera ſunt & ſpecies, phyſicé dequibus genus prædicatur, ſpeciem aliquam prædicari eſt neceſſe: quod de ſpecierum quadam uel quibusdam affirmatur, de genere particulariter tutò confirmabimus: ueluti quod de ſpecierum aliqua uel aliquibus negatur, de genere particulariter negatum intelligitur,* Quandoquidem *ſecundum ſpeciem aliquam eſt, uel afficitur quodcumq; afficitur.* Quia *quod mouetur, ſecundum aliquam motus ſpeciem mouetur: ſicut quod certa uel certis, eſt afficiturue ſpeciebus, idem abſolutè eſſe uel affici affirmantes non mentiemur.*

mur. Tertius An *definitioni ſubiecti repugnat id quod dicitur, nũ uidelicet à ſpecie, quæ problematis eſt ſubiectum, extet alienum.* Quartus *An definitioni* Accidentis, *uel* Generis, *uel* Proprij, *uel* Differentiæ, *uel ipſi* Definitioni, *ſeu* Deſcriptipni *repugnet cum tali ſubiecto uel ſpecie connexio.* Quintus *An contrarium ſiuè generaliter oppoſitum oſtendi poſſit uel huic ſubiecto adeſſe, uel hiſce ſubijci prædicatis.* VI *An contrario ſecundùm hoc ipſum quod contrarium eſt, inſit contrarium: uel hoc ipſum uel neutrum contingit aſſerere:* VII *An hoc poſito quod dicitur, contraria ſimul eſſe ſequatur. ut in ponentibus ideas idem moueri, & quieſcere* VIII *An uel contraria ſe concomitari?* X *An generale ſubiectum quod unum, idemq; debet eſſe oppoſitorum, non ſit eiuſmodi.* X *An è duobus quorum alterum dici, uel eſſe uel ineſſe oportet, unum non appareat.* XI *An inde contrariè, uel contradictoriè, uel priuatiuè, uel correlatiuè oppoſitum abſurdè conſequitur.* XII *An magis ac potius tale ſit minus hoc: ſi quippè magis delectabile minus bonum, delectabile non erit bonum. quod eſt generale ijs quæ ſecundum rem ac modum intenſionem ſuſcipiunt & remiſſionem. quem ſanè in omnibus inſpicere licet uel ſecundum eſſe, uel ſecundum dici, uel ſecundum imaginari, credi, fingi.* XIII *An cum hoc dicatur ſit uè illud, ſeu tale, magis hoc non dicatur, ſituè magis tale, uel illud.*

lud. Vbi enim uoluptas bonum eſt, magis uoluptas magis bonum eſſe debet Sed quod hoc non ſimiliter ſe habeat in omnibus inde patet, quod non quia libros euoluere parit doctrinam ideò plures & magis euolere, maior, magisq;, uel maioris erit doctrinæ cauſa. XIIII An cui magis uidetur adeſſe, uel ineſſe, uel quod magis uidetur eſſe, adeſſe, uel ineſſe, non ſit, non adſit, non inſit. XV An cui minus, & quod minus uidetur, inſit, uel ſit: hinc etenim quod magis uidetur erit ineritue, ſimpliciter: ubiq; enim modus rei rem ſupponit XVI An duobus de uno dictis, uel uno dupliciciter dicto, ente, uel conſiderato: quod magis eſt, conſideratur & dicitur, non quadrat: neq; enim quod minus quadrare poterit. XVII An ex duobus uniapplicabilibus, ſeu de uno opinabilibꝰ, ſeu uerificabilibus, quod magis uerificari applicariq; uidetur non eſt uerum neq; applicatum. XVIII An ubi unum prædicatum ſimiliter uel æquæ ſe habet ad duo ſubiecta, uel unum ſubiectum ad duo prædicata ſimiliter eſt affectum, in altero eorum ſimilis non appareat uerificatio. XIX An ubi duobus duo æquæ, atque ſimiliter inſunt, uel à duobus duo ſimiliter afficiuntur, ab uno liceat ad reliquum argumentari. XX An hoc, uel tale, illi appoſitum faciat hoc uel tale cum prius ipſum non eſſet, neq; ciuſmodi: ſeu hoc uel huiuſmodi fiat per appoſitum cum prius non eſſet.

Sed hic cauendum nè quando dulcificam dulcedinem uel dulcem uel magis dulcem ex eo quod dulcorat exiſtimes, uel in eiusmodi alium pertrabaris errorem. Neq; minus cauendum nè ex eo quod ineſſe uel eſſe uel exiſtimari quippiam magis minusq́; dicitur, & ideo ineſt, dicitur, & exiſtimatur. uicè uerſa ab abſoluto procedas ad comparatiuum. XXI. An quod alicubi, aliquando, ſecundum quid, conditionaliter, atque quodammodo ualet: Simpliciter ualere credatur, aſſeratur, uel è contra. XXII An in ſimilibus ſimiliter, quandoquidem ſi uiſum habere uidere eſt, habere auditum erit audire. Vbi compoſitionem incurrendo pro ueritate cauendum, neq; enim ex eo quod ſciens cogitat, quod multum pluſue ſciens, multum pluſue cogitet inferre licet. Itidem debemus in proportionalibus inſpicere, ſicut nempe ſe habet delectabile ad uoluptatem, ita & utile ad bonum. XXIII. An ita ſe habeat & in coniugatis qualia ſunt, iuſtitia, iuſtum, iuſtè, iuſtificatiuum, iuſtificabile, iuſtificare, iuſtificari, iuſtificaſſe, iuſtificatum eſſe. & contraria iniuſtitia, iniuſtum, & reliqua. XXIIII. An concomitantia cum ipſis ita compoſitis conueniant. cōponitur enim æternitati, inuariabilitas, & centū alia. XXV. An oporteat eſſe incōpoßibilitas propter ea quæ non conſiſtunt antecedentia: ut ſi non adſit effluxus æternus ab æterna cauſa uel principio, uel propria paſſio, & ratio in æterno ſubiecto. XXVI. An

quæ

quæ ſubſequi deberent conſequentia uſpiam non appareant. Huc ſpectat quod ſi poſitum in poſito, propoſitum in propoſito. frequentat proſtibulum, aut ergo leno, aut mœchus, aut medicus. XXVII. *An melius eſt aliter eſſe uel dici.* XXVIII. *An aliter eſſe non repugnet.* XXIX. *An adſit uel abſit ſubiecti ad prædicatum, uel prædicati ad ſubiectum inclinatio.* XXX. *An naturalis huius uel illius appetitus impellat uel repellat.* XXXI. *An ad euidentius nomen uel orationem translatione facta quippiam ad, uel contra propoſitum deliteſcat. Huc ſpectat uidere & an nugator idem ſibi faciat adeſſe, ubi unum ambo ſignificauerint.* XXXII. *An ad connotata reſpicienti non nihil occurrere poßit: qui etenim dicit hominem, & animal, & rationale, & riſibile, & nauigatiuum, & Philoſophatiuum, & alia mille dicit. Interdum, item ex connotato inuenire & iudicare facilius eſt, quàm ex propoſito.* XXXIII *An oppoſiti ullum ſit argumentum, ſenſus, uel experientia:* XXXIIII. *An aliud uel aliter, uel oppoſitum aſſerenti nulla conſequatur abſurditas.* XXXV. *An cum plurifariam eſſe intelligi & imaginari poßit, eorum nullo modo ualeat.* XXXVI. *An rationes quibus quod dicitur apparet, & demonſtratur, diluere ſit poßibile.*

II. Membrum.

IAMQVE *Accidentis margini adiacente atrij parte prætermiſſa, loca ad tres reliquas ſpectantia partes occurrunt, id enim ſeptum* B *tribus conſtans lateribus inſinuat. Quorum Primus exigit ut conſideretur An reſpectu eorum quæ ſpecie differunt aut genere, hoc quod dicitur genus, uel proprium, uel definitio itidem habeatur. Secundus, An unius eorum quæ ad idem genus, proprium, & definitionem eandem referuntur non ſit genus, uel proprium, uel defintio: malè enim nigrum Æthiopis genus, uel proprium, uel ipſius definitionis partem dixerim, cum de Scythis qui ſunt eiusdem ſpeciei dici nequeat. Tertius, An differentiam ut genus, genusq; ut differentiam, uel proprium ut genus, uel ut proprium ipſum genus, uel definitionem loco proprij, uel proprium loco definitionis accepit: ſtultũ eſt .n. accidens commune aliorũ loco accepiſſe, putà pro genere, differentia, &c. Quartus, An oſtendi poßit non genus, non proprium, non definitionem ſed illi ſimile eſſe quod ponitur. Sic contiguitatem pro continuitatis & continuitatem pro contignitatis determinatione uſurpare conſueuerunt:*

quan-

quandoquidem hæc mutui eſſe modum quemdam referant: eſt quippe contiguitas quædam uel quodammodo continuitas, & hæc illa ſimiliter. At uerò in quibuſdam hæc non retro commeare poſſunt, eſt etenim temperamentum miſtura quædam, non tamen temperamentum quoddam eſt mixtura. Quintus an quod prò aliquo horum ponitur ſit æquiuocum: cancer enim ut de ſydere, animali, & morbo dicitur, neq; genus, neq; proprium, neq; definibile unum refert. Sextus an methaphoricum poſitum eſt genus, proprium, definitio. uti tamen ijs interdum licet attamē non ſicut Plato qui hominem definiuit inuerſam plantam, quod enim poetis eſt proprium à philoſophis, quorum eſt abſcondita reuelare non eſt uſurpandum. Licuit igitur Homero mortem definire finem ad quem nati ſumus, non aūt alio qui ſecundum rei naturam definire contendit. Septimus an in omnibus ita ſe habeat in actione, actu, atq; effectu, quemadmodum in uirtute, potentia, atque facultate; proculdubio itidem in agere & pati, corrumpi & diſſolui: ſicut enim uiciſſim eſt potens uidere, ita uidens, qui uidet, ædificare eſt agere, ædificatio eſt actio. Octauus, An ſubiectiā natura ſumatur à caſu genus, proprium & definitio: uel ſubiectum iſtis naturà determinantibus à caſu intelligatur affectum. Nonus An prædicata, uel ſubiectum, uel hoc & illa

illa ſint corruptibilia. Decimus, An hæc non ſimplicia ſint ſeu ſimpliciter capiantur, ſed iuxta compoſitionis modum. Vndecimus, an de ſubiecto quod eſt in una Cathegoria capiatur genus, uel proprium, uel definitio ex alia cathegoria, ut ab eo effectũ eſt qui animam numerum quendam eſſe dixit. Duodecimus, An interempto prædicato horum aliquo, ſpeciem remanere non inconueniat. XIII. An ſpecies poſita aliquid contrarium proprio generi & definitioni ſuſcipiat. XIIII. An quippiam ſubiecta ſpecies communicat quod impoßibile eſt omnino ijs quæ ſub hoc proprio, genere & definitione militant. Vt enim animam numeri ſpeciem dixiſſe poſſumus, uel numeri definitiones & proprietates admittere, ſi uitam quam anima communicat numerorum nullum communicare ualet? XV. An in negatione ſuo ſe habeat modo. Si enim delectabile, quod bonum, quod non bonum non delectabile: ſed caue in quibuſdam proprijs quia ſi Philoſophatiuum quod homo, non ideo quod non Philoſophatiuum non homo, ſtante quod non homo non eſt Philoſophum. XVI. An in contrario contrarium, ſeu an contraria contrario. Traſimacho enim apud Platonem iniuſtitiam bonum conſilium affirmanti & iniuſtitiam malum conſilium contingit aſſerere. XVII. An cum ſpecies ſit ad aliquid quod per genus & definitionem ſignificatur non eſt ad aliquid uel è contra. Sed caue ne pro ueritate

ritate fallaris, uirtus enim quæ eſt bonitatis ſpecies ad aliquid refertur, Bonum autem et honeſtum quæ genera ſunt, ad aliud minimè referuntur. Nec minus cum ſcientia (quæ genus eſt) ad aliud referatur, Grammatica tamen & Rhetorica (quæ ſunt eius ſpecies) nō ſunt relatiua, ſed placet ad Ariſtotelis imitationem hunc locum(pro Sophiſtis) cum cæteris adnumeraſſe. XVIII. *An non ad idem ſit ſpecies ſecundum ſe & ſecundum aßignatum genus, proprium, uel definitionem. Sic enim d. A. ubi duplum (quod eſt multipli ſpecies) dimidij duplum dicitur: multiplum dimidij multiplum dicitur, cuius cauſam eſſe dicimus, quod ſpecies non ſecundum rationem eius generis & proprietatis, & definitionis quæ eſt ſecundum illud genus, ſed ſecundum rationem propriam refertur: Idem & è conuerſo ualet ubi ſcientia refertur ad ſcibile non quidem iuxta rationem, qua ſpecies habitus eſt, uel genus grammaticæ, ſed ſecundum propriam rationem qua alicuius ſcientia eſt.* XIX. *An analogicè denominatum, & deriuatiuè pariter ſe habeat ut analogice primitiue denominans. Vt enim multiplici, multipli proprium & definitio duplo communicatur: ita & dimidio ſubmultiplum.*

XX. *An genus uel proprium uel definitio in eodem ſubiecto cum ſpecie reperitur, nullū enim horum eſt quod niſi cum, in, uel de ſpecie uerificetur, ſiquidem non ritè aßignauit qui triſtitiam genus iræ*

&

& triſtitiæ rationem & proprium , iræ proprium atq; rationem dixit, & timorem uerecundiæ genus : quandoquidem uerecundia eſt in parte rationali, ira & timor in iraſcibili, triſtitia in concupiſcibili. XXI. *An non ſimpliciter , ſed conditionaliter & ſecundum quid aliquod horum affertur de ſubiecto. Animal enim eſt ſenſibile ſecundum quid, id eſt, ſecundum corpus non autem ſecundum totum, quandoquidem anima non eſt uiſibilis uel alia ratione ſenſibilis.* Hic *etiam cauendum communiter cum accidentibus, ne quod ſecundum quid ineſt, ſimpliciter ineſſe uel eſſe dicatur, aut è contra.* XXII. *an quod eſt ſecundum potentiam genus, definitio , uel proprium, eius quæ eſt ſecundum actum ſpeciei enunciauit: haud enim eum qui poteſt falſa dogmatizare, ſophiſtam , aut eum qui furtim rapere ualet, furē dxerim, ſed eum qui dogmatizat & qui furatur. Similiter è contra non benè illa omnia ſecundum actum de hoc ſecundum potentiam accepto capientur.* XXIII. *An habitus uel habitum ſignificans definitio poſita , ſit ipſius actus genus : unde ab eo err. qui dixit regimen conualeſcentium eſſe medicinam , cum regimen non ſit medicinæ ſpecies, ſed ipſa medicina.* XXIIII. *An actū uel affectum poſitum eſt ipſius habitus genus, uel ab actu effectuue habitus ipſius definitio deſumpta eſt; ut ab eo qui dixit febrem actionis eſſe nocumentum cū tamen actionis eſt effectus quidam febris.* An *& potentia*

potentia ipſius habitus accepta eſt genus, uel ſecundũ illã eſt definitu: ut ſi quis manſuetudinẽ uelit eſſe iræ continentiam, et fortitudinem dicat continentiam timoris & abſtinentiam à fuga: nam aliud eſt fortem manſuetumq; eſſe, aliud uerò cõtinentem. Manſuetus enim eſt qui ira non capitur, continens, qui iram à qua capitur, comprimit: fortis qui iram uincit. XXV. An quod ſequitur poſitum eſt genus, uel ſecundum ipſum capta eſt definitio eius quod antecedit, uel è contra: ut qui dicit iræ genus triſtitiam, uel triſtitiæ genus iram, ubi ex ira triſtitia ſequitur, uel ubi interdum iram triſtitia pariet. Porrò hæc ultima loca iuxta oppoſitam rationem proprio diſcutiendo deſeruiunt. quandoquidem non ridens ſed riſibile, non Philoſophus ſed Philoſophabile, eſt hominis proprium: Neq; item hoc ſimul natura uel prius eſt quã ſpecies, ſed ubiq; ſpecificam conſequuntur propria differentiam, & definitur, accidens quod immediatè ſpeciem conſtitutam conſequitur.

IIII. Membrum.

Septum tertium C, duorum laterum complexum admittens, cui per geminas portas ad geminos agrorum ordines pateſcit aditus, eſt proprij: ubi loca ipſi definitioniq; communia in ordinem digeſta referuntur.

*Quorum primus exigit ut an per ſe, an per acci-
dens, an ſemper, an aliquando, an abſolute, an reſpe-
ctiuè, ſeu comparatiuè, an omni an alicui, an etiā ſo-
li, an ſolū duntaxat adueniat ſubiectæ naturæ, con-
ſideremus. Secundus, An quod inerat, ineſt, &
inerit, non ineſſe potuerit poßit aut poterit. Ter-
tius An definitio uel proprium, allatum, ſpeciem
ſubiectam non exæquent, utpotè quam terminos e-
iuſmodi excedere uideamus, uel ècontra proprium
atq; definitio plus quam propoſitam ſpeciem com-
plectantur: quandoquidem horum utrumq; cum
ſubiecto debeant eſſe conuertibilia. Quartus,
An inter id quod eſt natura, & id quod eſt ſemper,
minus diſtinguens male accepit definitionem, uel
proprium: ubi uidelicet inter id quod ſecundum eſſe
conuenit, & illud quod eſt ſecundum eſſentiam ni-
hil propemodum intereſſe credatur. Quin-
tus. An quod uerè totius eſt proprium aut defi-
nitio, de parte dicatur & quod uerè, parti pro-
prium toti tribuatur. Sextus, An propri-
um quaſi definitionem tradidit uel è conuerſo defi-
nitionem quaſi proprium. Septimus, An quod eſt
definitio uel proprium ſubiecti cum accidente, tan-
quam ſubiecti proprium uel definitio enuncietur,
uel ècontra. Octauus, An aliquid poßis idem cum
data ſpecie oſtendere, cui tale proprium uel defini-
tio non quadret. Nonus, an ſubiectum ſit unum
ex ijs, quæ in eadem diuiſione ponuntur, quorum
nulli poßit hæc definitio uel proprium conuenire.*

Decimus

Decimus An tradat quid res ſit: oportet enim (dicit Ariſt) ut in definitionibus ita & in proprijs primum afferri genus, deinde reliqua adiungi quæ ſeparent. Vndecimus, An ſint notiora quæ adducuntur: etenim proprium, deſcriptio, atq; definitio in noteſcendi ſubiecti cauſa quæruntur, à quo quidem ſcopo aberrare contingit ſi ratio deſumptorum terminorum adhuc explanatione indigeat uel 1 quia equè uel magis difficile ſit de illis definire propter rei naturã, uel 2 propter latentem æquiuocationem ſiue ſubiecti ſiue eorum quæ de ſubiecto dicuntur, uel 3 propter methaphoram ſeu translatiuam ſignificationem, uel 4 ob minus conſuetam uerbi ſignificationem, uel 5 quia contrarium per contrarium declarare contendat, uel omnino oppoſitum per oppoſitum quorũ eandem prorſus contingit eſſe diſciplinam, uel 6 quia cuius ſit proprium uel definitio non eſt manifeſtum niſi eo more quo mali pictores quod ægrè per imaginem repreſentant, titulo coguntur indicare. uel 7 quia quod eſt determinatum per id quod eſt indeterminatum uel minus determinatum aperire nititur. uel 8 quia quod æqualiter determinatione indiget, ut potè quod in eadem diuiſione collocatur. uel 9 quia neq; per id quod ordine naturæ, neq; per id quod ordine noſtræ cognitionis probetur antecedat. uel 10. quia quamuis notius ſit atq; magis in promptu proprium uel definitio, non tamen quod definito eiq; quod ta-

lis proprietatis eſt ſubiectum quadrent, eſt identidem manifeſtum. Vel XI quia eo utitur quis eodem cuius eſt proprium uel definitio, ubi uidelicet idem capiatur ut notum & ignotum, ut innoteſcens & innoteſcendum: ut ſi quiſpiam dixerit ſubſtantiam, cuius ſpecies eſt homo, tanq̃ animalis proprium uel definitionem. Vel 12 quia quo utitur neq; natura, neq; cognitione precedit, cuius quoq; ſenſus alterius declarandi ſenſu cōcomitatur, et cuius ignorantiæ poſitio alterius ignorantiæ poſitionē cōſequitur: ut qui Doctrinam circumſcribit dicens eam eſſe cui ignorantia maximoperè opponitur. Duodecimus An ſuperfluitatem allata definitio uel proprium admittant, q̧ erit Aut primò, quia differentiam adnectat generi talē, qualis uim non habet ut ab aliquo ſecernat, Vel 2 quia quamuis ſit proprium atq; cōtrahens ſubiectum in proprios fines illud q̧ adijcitur, eo tamē detracto nihilominus eſſentia uel proprietas declarata reſtat, Vel 3 quia aliqua deſcriptionis definitioniſue pars nō de uniuerſis, quæ ſub definito continentur uerificatur, Aut 4 quia uniuerſali particulare illius ſubnectitur, Aut 5 quia idem ſub alio nomine per idem ſynonymè notatur, Aut 6 quia nugatoriè eiuſdem fiat dictionis repetitio. Tertiodecimò An manca ſit uel diminuta definitionis proprietatiſue allatio, quod erit Vel 1 quia ex poſitis terminis ab alienis quoq; ad ſuos non eſt adacta fines ſubiecta ſpecies, quia uidelicet non de ſola dicitur quod eſt expreſſum hinc enim differentia intelligitur prætermiſſa.

termiſſa. Vel 2 quia cum uel per ſe uel ratione generis adaliquid referatur, correlatiuum tamen illius non indicatur. Vel 3 quod cum ſit ad finem non per finem aperitur, ſed uel ſubticetur, uel illius loco quod eſt ipſius uel ad ipſum uia ſubſtituitur.

AGER ACCIDENTIS.

I. Membrum.

Iam ex atrio per portam ſepti in agrũ accidentis prodeunti, occurrit ad dextrã primò caram rationum numerus, quib. aliquid accidens eſſe iudicatur. Primò uidelicet quia neq; genus neq; ſpecies, neq; proprium neq; differentia & de aliquo tamen prædicatur. 2 Quia à ſubſtantia ſeparabile & tamen ſine ſubſtantia nequit eſſe, per illam etenim retinentem conſiſtit, cui nulla ſubſiſtendi ratio poteſt conuenire. 3 Quia in ſubſtantia cum ſit ipſa, tamen eſt tempore poſterius. 4 Quia aliud à ſua ipſius natura ſubiectum habet, 5 Quia cum eſſe nouum habeat, nõ tamen ideò generari creariue dicitur, ſed cõgenerari: cõgenituq; haud quidẽ eſſe uel exſiſtere ſed ineſſe dicitur & conſiſtere. 6 Quia eſt in ſubſtãtia nõ ut pars in toto. 7 quia cũ ſit ut alicubi, nõtamẽ eſt ut in loco locatum. 8 Quia eſt in alio à ſubſtantia prædicamento tamq̃ ſpecies ſubordinatiuue genus 9 Quia ad nullam ſubſtantiæ ſpeciem pertinet: 10 Quia ſuſcipit magis atq; minus. 11 Quia illi eſt aliquid contrarium.

12. *quia genus q̧ de ipſo quiditatiuè dicitur eſt accidens.* 13 *Quia de quibus ipſum quiditatiuè dicitur accidentia ſunt.* 14 *Quia de ipſo ſubſtantia denominatiuè dicitur tantum.* 15 *Quia ipſum de ſubſtantia denominatiuè prædicatur.* 16 *Quia prædicatur in quale & dicitur non ut eſſentia neq; ut eſſentiale.* 18 *Quia eſt quo aliquid accidentaliter afficitur.* 19 *Quia ſequitur ſubiectum ut in quo, non ut ex quo.* 20 *Quia eius partes non ſunt ſubſtantia.* 21 *Quia alicuius reſpectu eſt accidens, tale enim non poteſt eſſe ſubſtantia, quod namq; uerè eſt, nulli accidit.* 22 *Quia non mutatur de ſubiecto in ſubiectum, neque de loco in locum, cumq; non eſt amplius ubi erat, iam euanuit: quoniam idem numero non poteſt eſſe ſine eo in quo eſt, neq; etenim ſui eſt iuris.* 23 *Quia non accedit ad ſubiectum neq; à ſubiecto migrat ſed ex ipſo reſultat & in ipſo deperire neceſſe eſt.* 24 *Quia ſenſu tantum imaginationeq; attingitur, & ſupra ſenſum & imaginationem non exiſtit.* 25 *Quia non materia, non forma, non compoſitum, non de hoc prædicabile, neq; ſeparata ſubſtantia* 26 *Quia non eſt ipſum ſubiectũ alicuius ſed potius alicui ſubiecto mancipatum.* 27 *Quia alicuius diſpoſitio, uel habitus uel figura, uel à complexione reſultans.*

II. Membrum.

Ad

Ad agri verò ſiniſtram deſcriptas intueri licet rationes, quibus accidentale quippiã habeatur. Tale autem conuincitur. Primò ſi condiſtinctum non eſt eſſentiale. 2 ſi eſſentiali ſecundum quod eſſentiale eſt, opponitur. 3 Si ei quod eſt per ſe contrariatur. 4 Si naturali opponitur. 5 Si uiolentum. 6. Si ab extrinſeco. 7 Si non ab ordinato. 8 Si non per ſe primò aut ſecundò modo. 9 Si ſeparabile eſt ab eo quod ipſum ſuſcipit ſine eius rationis deſtructione. 10 Si non habet terminatam determinatamuę cauſam. 11 Si non enti propinquum quia non ſemper, non frequenter, ſed rarò. 12 Si non fatali ordineq; certo ſed caſu uel fortuna. 13 Si quod ab eo per ſe & ſecundum ipſum cauſatum dicitur accidentale eſt. 14 Si à quo ipſum cauſatum dicitur non eſt per ſe cauſa. 15 Si non forma non eſſentia, ſed mobilis diſpoſitio eſt. 16 Si nihil eſt cui neceſſarium ad formalem conſtitutionem habeatur. 17 Si ubiq; contingens. 18 Si ad utrumlibet poßibile. 19 Si abſq; hoc omnia ſecundum eſſentiam & eſſe integra ſunt & uera. 20 Si cum habeat eſſe uel eſſentiam, non eſt eſſentiale, quid enim eſſentiale poterit eſſe eſſentiæ? 21 Si ſecundum ipſum non definitur ſed deſcribitur aliquid, nullius enim eſſentialem ſubingreditur definitionem. 22 Si non dicitur de genere ſecundum quod genus eſt neq; de ſpecie ſecundum quod eſt ſpecies. 23 Si quod eſſe dicitur non eſt uerè ſed ap-

AGER GENERIS.

I. Membrum.

MOX ex atrio per proprij ſepti portam ad agrum generis egredienti ad dexteram quidem eæ rationes occurrunt, quibus an uerè iuxta logicum ſenſum ſit genus quod ponitur examinare poßis. Harum prima requirit ut conſideretur. An non in quid ſed in quale dicatur, quis enim album genus niuis dixerit, quia de ipſa, calce, lana, & lacte prædicatur, per quam de omnibus qualia ſint nō quid ſint, poſſumus enunciare. Greßibile item cum ſit animal qualificatum, non eſt genus. 2 An non uniuocè ſed denominatiuè: non .n. albedo dicitur nix, ſed alba. 3 An de æqualibus genus dicitur atq; ſpecies: quomodo enim ens, unum, aliquid, bonum, & ſimilia poterunt ſibi mutuò eſſe genus. 4 An ſpecies de pluribus aſſeritur quam genus, quis n. credibile genus eſſe ueri dixerit? Huc etiam uidere conuenit, an cum ſpecie tollatur genus: oportet .n. cum genere tolli ſpeciem nō è contra. 5 An ſpeciem differentiæ genus quis exiſtimat: ut ſi quis dicat riſibile, uel rationale mortale genus hominis. 6 An ſpeciem uel aliquod extra genus differentiæ genus proferant ut qui aiunt immortale eſſe q̃ eſt Deus uel diuinum. 7 An differentia tanq̃ genus prolata eſt, ut ſi numerus dicatur eſſe q̃ eſt par uel impar.

8 An ſola ſub uno genere ſpecies deliteſcat, immò an ſola ſpecies eſt quod genus dicitur. Genus enim de pluribus dicitur ſpeciebus. Huc pertinet error accipientis lineam tanquam longitudinis genus, cum extra præterq; lineam non contingat longitudinem conſiſtere, nec eſſe. 9 An aliquid generi contrarium ſit, ſpeciei uerò quæ de ipſo dicitur nihil. 10 An generi aliqua ſpecies eſt contraria? non enim generi ſed in genere debent eſſe contrariæ ſpecies. 11 An aliquid eſt ſpeciei, contrarium quod in hoc eodem genere non conſiſtit. 12 An quod poſitæ ſpeciei contrarium dicitur in nullo eſt genere, immo uel fortè & ipſum genus eſt, ſicut uidere licet in bono & malo quæ non unius ſunt generis ſpecies, ſed contraria genera. 13 An quod ponitur genus ſuſcipit rationem ſpeciei? ſpecies enim ſuſcipit rationem generis, non è contra. 14 An res per genus denominatæ per aliquam differentiam non differant: Sic enim quod eſt propoſitum nullius rei poteſt eſſe genus: cum etenim alba ſpecie non differant inter ſe, album non poterit eorum eſſe genus. 15 An q, eſt omnia conſequens, pro genere uel differentia capitur: ens enim & unum non ſunt decem prædicamentorum genera neq; conſequenter eorum quæ in illis continentur. 16 An quod æquè conſequitur omnia, alterius coæqualis poſitum eſt genus. unum enim non dicitur de ente, neq; ens de uno: Similiter & alia tranſcendentia non poſſunt mutuò ſibi genera eſſe atq; ſpecies: quandoquidem

dem horum unum non prædicatur de pluribus quam ſingula, omniaq; alia. 17 An quod aßignatur pro genere non de ſubiecta ſpecie dicitur ſed potius in ſubiecta eſt ſpecie: nunquam enim accidentia ſubſtantiarum poſſunt eſſe genera album etenim de niue dicitur non propriè ut de quā ſed ut in quā. 18 An ſecundum comparationis gradus uerificetur genus: ad ſpecies .n. non refertur niſi æqualiter. 19 An ex eo q ipſum ſuſcipit magis & minus, ſpecies uerò non, inferre liceat poſitū eſſe nō genus: ſicut erraſſe dicitur qui definiuit dubitationē æqualitatem cōtrariarum cogitationum: cum tamen intendatur remittaturq; dubitatio, non autem æqualitas. 20 An non ſubſtantiue eſſentialiterq; dicitur ſed adiectiuè. 21 An eorum quæ ſecundum analogiam quandam dicuntur credatur eſſe genus: cum enim ens ſecundum diuerſam rationē dicatur de ſubſtantia incorporea, corporea & accidente & horum intentionibus quæ non entia ſunt, ſed entium: nulla horum omnium poterit eſſe genus ratione. 22 An reſpectu eorum quæ ſpecie non differunt genus habeatur: ut ſi inſecabile linearum dicatur eſſe genus cum idem de inſecabilibus dici nequeat. 23 An ſub mala generis definitione generis iudicium militare contingat: Pirroniani enim definiunt genus communitatem, quæ permeat in ſingularibus: ut homo eſt qui permeat ſingulos homines, ſpecies uerò dicunt in unoquoque proprietates, ut Theonis, Dionis, Philonis. Sed locus iſte poteſt eſſe communis

omnibus problematibus, ſic etenim & ex mala deſcriptionis, definitionis, & accidentis definitione, iudicia de ipſis falli contingit & fallere.

II. Membrum.

Ad agri uero læuam aliæ tibi ſeſe offerunt, rationes, quibus inquirere licet an uerè iuxta naturalem ſenſum ſubiectæ ſpeciei propoſitum genus aſsignetur. Harum prima examinare docet, An quod ponitur genus ſit ſpeciei particeps: ſpecies enim generum, non genera ſpecierum debent eſſe participia. 2 An de aliquo uerè dicatur ſpecies de quo non dicitur genus: Quis enim ſcibile aut ens, opinabilis dixerit eſſe genus, cum non entia, & quæ falſa ſunt opinabilia nihilominus eſſe conſtet? 3 An aliud eſt aſsignatæ ſpeciei genus quod neq; continet illud neq; continetur ab illo: quis enim probet ſcientiam iuſtitiæ, uel iuſticiam ſcientiæ genus, eſſe: 4 An quamuis ſub eodem generaliſsimo contineantur, condiſtinctorum tamen generum ſunt ſpecies, ut ſcientia & iuſticia quæ in genere habitus ſeu diſpoſitionis ſunt qualitatis ſpecies: quorum tamen alterum intellectus, alterum uerò uoluntatis eſt habitus iuxtà duos diuiſi generis contradiſtinctos ramos. 5. An ſub duobus generibus, quæ mutuò non ſubalternantur uel etiam ad eundē nō reducuntur ſubalternationis ordinem appareat. 6 An extrema poſiti medij ſint in alio genere. 7 An medium poſiti extremi uel extremorum in alio contineatur genere uel ſit aliud genus. 8 An ex eo quod genus eſt alicui

cui

cui contrarium, ſpecies uero nulli contrariatur, aut è conuerſo, poſsis aliquid inferre uel pro ueritate uel pro tentatiua. Porro pro uero cauendum eſt in ijs quorum contrarium eſt innominatum, ſanitati namq; apertè contraria eſt ægritudo, cum tamen non minus febri et obtalmiæ ſit aliquid contrarium, ſed quia innominatũ hoc eſt, ideò neq; eſſe aliquis exiſtimabit. Ad generalium ergo intentionum dictiones eſt confugiendum, quales ſunt incommenſuratio quædam, intemperies quædam, quædam indiſpoſitio. 9 An quod in eodem eſt ſubiecto, uel circa ſubiectum idem, tanquam ſit circa genus idem capiatur: parum namq;, nimium, atq; mediocre circa eandem contingunt eſſe ſubiectam materiam, ultimi tamen genus eſt bonum, reliquorum uerò malum. 10 An genus earum quæ connumerantur ſpecierum non ſit idem. 11 An aliquod huic generi ſuperiorum de aſsignata non prædicetur ſpecie, quandoquidem de quo inferiora prædicantur, & ſuperiora in eadem coordinationis ſchala prædicari neceſſe eſt. 12 An nulla differentiarum in quas diſpeſcitur genus de poſita prædicatur ſpecie, quomodo enim de anima numerus prædicabitur cum neq; parem hanc poſsis dicere neq; imparem? 13 An ſpecies alicuius generis contrarij particeps inueniatur, quomodo enim illud huius poterit eſſe genus? 14 An quod in genere ſpeciei opponitur eſt priuatio & forma: in nullo enim eodem genere hæc eſſe poſſunt: Si quippè uiſus eſt ſenſus, cecitatem neceſſe eſt eſſe inſenſibilitatem.

neq; uerũ eſſe poteſt. uinũ eſt aqua putrefacta. 19 An ubi cum ſpeciei tum generi eſt contrarium, melior ſpecies in genere deteriori collocatur: Hunc locum Themiſtius, aſſerit eſſe Rhetoricũ quia uermis et muſca uilior eſt imagine lunæ ærea; ſed obſtat Auerroes d. nullum inanimatũ animato præſtare niſi ſecundum poſitionem dumtaxat. Sed uterq; (licet implicitè bene ſentiant) expreſſe errat non ad intentionem contradicens, at nos hic loca indicare non autem res intentionesq; definire inſtituimus. 20 An cum idem una habitudine duobus adtribui contingat quorum alterum alterò melius eſt, in deteriori tamen collocatur: ut cum anima ad motum pariter ſe habeat atq; quietem (quam quia permanentia quædam eſt, præſtare fatendum) in genere motus eam collocans errauit. 21 An quod ponitur genus eſt materia alterum de quo dicitur eſt ſpecies in materia, uel è contrà id quod eſt materia, & id quod eſt species ſiue forma. Materia enim & forma ſeorſum genera ſunt minimeq; alterum alterius poteſt eſſe ſpecies. Ad hæc materia phiſicè capta non poteſt eſſe genus: quæ nam enim differentia poteſt eſſe materiæ, ſi omnis differentia actus & qualitas eſt quædam? à materia tamen eſt aliquid quorundam, certumq; genus, puta materialium: cum hoc tamen materia nec genus neq; certa completaq; ſpecies eſſe poteſt. 22 An corporei incorporeiq; genus idem eſt allatũ, ſimiliter æterni

&

& corruptibilis, realis & intentionalis, phyſici & metaphyſici, mathematici & naturalis, eius quod ſub more & eius quod eſt ſub contemplatione poſitum, uel aliorum ſimiliter differentum, ſeu (ut prius dicam) diuerſorũ, quæ nunc quidẽ genere, nunc uerò pluſq̃ genere differentia dixit Ariſt. 23 An *elementa corporũ uti corporũ genera ſunt adducta, ita .n. elementa corporũ non ſunt corpus, ſicut nunq̃ elementa magnitudinis ſunt magnitudo, elementa numeri nõ ſun numerus, elemẽta orationis nõ ſunt oratio* 24 An *partem quiſpiã poſuit genus totius: male .n. corpus animalis genus dicitur: quinimmò neq; corpus animatum prò ut ab animante quid diſtinctum propriè ſignificat.* 25 An *locum aut tempus aut aliud huiuſmodi eorũ quæ in loco & tempore ſunt genera ſunt accepta, uel è contrà, id q, eſt in quo, acceptum eſt ſpecies eius q, eſt in.* Huc *ſpectat conſiderare quod uniuerſaliter ipſum quod ſui iuris eſt & ſuſceptaculum, & id quod eſt alterius & in aliò non poſſunt mutuò genus eſſe atq; ſpecies, locus enim, pater, ſcientia, ſecundum id quod ſignificant alicuius ſunt, ignis uerò, lignum, aqua & ſimilia per id quod primò ſignificant, magis aliquid ſunt.* 26 An *ſpecies ex ſua natura ad plura genera pertinens in uno intelligatur uelut incluſa: haud enim latro uel fraudulentus eſt qui eligit et nõ poteſt rapere uel fallere: neq; qui poteſt & non eligit, ſed qui poteſt & agit.* Hunc *locum falſum dicit* Themiſtius, Auerroes *autem conſiderattione indigere iudicat, nobis autem ſufficit indicare, quia (ut diximus) generalem tam pro ſcientificis tum pro-*

babilibus argumentationibus inuentionem inſtituiſſe uolumus:et ideò plura quæ non poſſunt eſſe certa principia (quia ab Ariſtotele ſunt allata) non prætermittimus. 27 An definitio generis propoſitæ ſpeciei aptetur : ubi diligentius eſt inſpiciendum. 28 An ex defectu conſiderationis uel ex ignorantia uel peruerſa opinione & definiendi ratione, ſpecies cum genere ſynonymum eſſe cenſeatur, ut quidem lationem dixit & mutationem ſecundum locum: ſi quædam citrà loci mutationem deferantur, ut quæ circa fixum centrum circumeunt. 29 An quæ ſub poſito genere numerantur accidentaliter, tantum differre poßis oſtendere, utpotè forma, figura, complexione, ſecundum magis & minus, melius & deterius eiuſdem qualitatis participatione, 30 An ab una generis ſpecie in aliam tranſitum non eſſe generationem, uel corruptionē, ſed alterationē poßis conuincere uel perſuadere: ſic pythagorici & alij multi profundioris philoſophiæ animatorum omnium alia ab alia ſolis organorum figurarum temperamentorumq; adiacentijs diſtinguentes, animam ut ſpeciem unam non autem ut genus unum acipiunt. 31 An uel eadem in omnibus uerificare poſſis aliqua ratione accidentia, operationes, actus atq; potentias, ſecundum aliquam tamen analogiam, proportionem, uel graduationem: ita enim in quibusdam actus animæ ijdem no ſunt ſenſibiles, & explíciti propter materiæ craßitatem et hebetudinem, quemadmodum & in alijs propter molis exiguitatem, membra, quæ certè, habentur, diſtinctè non ualebis accipere uel intueri iuxta illud Epicurei poetæ.

ut ab eo qui dixit hominis proprium eſt eſſe pedeſtre bipes, tale enim quia ad rei quidditatem pertinet & eſt differentia quædam quæ de ſpecie prædicatur, proprij rationem non admittit: nuſquam enim genus uel differentia cuius res eſt particeps, eſſe poteſt ſubiectæ ſpeciei propriũ. 4 *An rei iam perfectæ, & in actu integro conſtitutæ aduenit: proprium enim licet ſit formæ ſubſtantialis naturaliter immediateq́; conſequtiuũ, actus tamen differentiæ ſubſtantialis et proprietatis ſimul tempore, immo ſecundum eiuſdem formalis eſſe rationem de ſubiecto uerificantur: licet ad ordinem quendam reſpicientes ſciamus alterum ab altero dependentiam habere. hinc malè quiſpiam philoſophari uel nauigare uel ridere dixerit homini proprium: ſed benè philoſophatile, nauigatile, riſiuum, ſeu riſile.* 5 *An cum defectu proprium aſsignatur ob ommiſſam pro- proprietatis conditionem, ubi uidelicet quod nunc, ſicq́; proprium eſt, ſimpliciter & abſq́; modificatione proprium expreſsit: ſedere enim in cathedra non poteſt eſſe Socratis propium, ſed in certo loco definitoq́; tempore.* 6 *An tale ſit proprium quale non aliter quam ſenſu cognoſcatur: ſi quidem incertum ſit omne ſenſibile ubi extrà ſenſum fuerit conſtitutum, abſens enim ignorabitur an adhuc in ſit. Mitto ea in quibus neceſſaria quidem conſequtione rem ueluti præſentem liceat exiſtimare. Malè igitur ſolis proprium dicitur eſſe aſtrũ ſplendidiſ-*

diſsimum eorum quæ ſuper terram deferuntur: cur enim ſenſui notiſsimum eſt adhibitum utpotè quod ſupra terram deferatur: quandoquidem ubi occiderit, an & ſupra terram deferatur, ſenſus non cognoſcit? 7 An plura attulerit agglobaritq; propria, ut qui d. ignis proprium eſſe inter elementa tenuiſsimum atq; leuiſsimum: Vt enim definientem præter ſermonem quod eſſentiam declarat, aliquid amplius addere non decet, ita & ex proprijs præter unum ſelectiſsimum q; non eſt utile apponere: alterum igitur illorum ſufficere poterit cum non minus unum de ſola ſpecie dicatur quam utrumq;. 8 An quod natura ineſt, non tamquam natura inditum eſt appoſitum: peccat enim dicens hominis proprium habere duos pedes & quinq; digitos non addens hanc dictionem N A T V R A, *ſiquidem per accidens aliter eſſe poteſt. & hic locus quomodò affinis eſt. 9 An ita effectum eſt ut aliquid ſui ipſius proprium ſit prolatum, ut qui dixit decorum eſſe honeſti proprium: ubi inter decorum & honeſtum nullam poſsimus afferre differentiam. 10 An ſicut relatiuo correlatiuum acceptum eſt proprium: ita alteri relato alterum: ex hoc enim quod exuperans non eſt dupli proprium, ſcimus exuperari non eſſe proprium dimidij. 11 An ſicuti quod dicitur ſecundum habitum, eſt habitus proprium, ita priuationis propriam eſt*

quod

quod dicitur ſecundum priuationem: Si enim ſurditatis proprium non eſt uacuitas ſenſus, neque ſenſus compotem eſſe, erit auditus proprium.

12. *An in ſimiliter ſe habentibus ita ſe habeat? cum enim ita ſit affectus medicus ad faciendam ſanitatem, ſicut ædificator ad faciendam domum, ſi huius non eſt proprium hoc facere, neque illius alterius illud agere proprium eſt.* Neque alius eſt *proportionaliter ſe habentium locus eſt, ſi enim non alia ratio eſt inter* A & B, *quam inter* A & C, & A *non eſt proprium ipſius* B, *neque certè erit ipſius* C *proprium.* Cæterum *ſi* A *proprium eſt ipſius* B, *nõ propterea proprium erit & ipſius* C, *quandoquidem idem multarum rerum non poteſt eſſe proprium,* 13 *An quod eſſe dicitur non eſt proprium eius quod eſſe dicit: ita enim neq; corrumpi erit eius proprium quod corrumpitur, neque fieri eius quod fit.* Vt *etenim hominis proprium non eſt eſſe animal: ita nec ipſi hominem fieri erit proprium ipſum fieri animal, ſimile de naſci, uiuere, interire, & id genus alijs eſt iudicium.* 14 *An ex idea proprietas eſt delata adſubiectam ſpeciem: non enim quieſcere propriũ eſt hominis, ſi eidẽ nõ quà homo ſed quà idea conueniat. Sed hic locus additus eſt ab Ariſt. propter occaſionem carpendi, potius quàm propter uſum aliquem quo ualeat.* 15 *An poteſtate proprium ad id quod*

non eſt ad commodatur : Si enim non ſit animal reſpiratiuum, nihilo tamen minus aër erit : quocirca reſpiratiuum eſſe non erit aëris proprium, ultrà, non omnem aërem reſpiratiuum eſſe conſtat. 16 *An ſuperlatiuè proprium eſt dictum, ubi re corrupta nihilominus, manebit nomen alteri conueniens: Si n. proprium ignis ſtatuatur eſſe leuiſſimum: ſi fiat aut fingatur ignem non eſſe amplius, leuiſſimum corpus remanebit aër: quare inconuenienter aßignatum eſt proprium. Omnes hi loci ad logicè concludendum deſeruiunt, & quidam ex iis ſunt nimis ſatis probabiles.*

ANGVLVS DESCRIPTIONIS.

II. Membrum.

EX hoc ipſo igitur proximèq; præcedenti ſcripto, deſcriptionis rationes, conditionesq; deſumere licet. ex eo enim deſcriptio ab exacta definitione differt quod hæc eſſentiali differentia à cæteris omnibus ſub poſito genere ſubiectam ſpeciem diſterminat, illud uerò accidente propriè proprio, quod conuenit omni, ſoli, atque ſemper ei de quo uerificatur. Vbi uerò accidens eſt quidem proprium

prium ſed non toti conuenit ſpeciei, ut Aſtrologa-tile homini, leuior erit hominis deſcriptio: leuiſſima uero ſi ex iis quæ non perpetuò (quamuis ſoli) conueniunt. Præter hæc uerò ubi alius generis accidentibus contractū genus de ſpecie prædicari contigerit, nulla prorſus artificioſa poterit eſſe deſcriptio. Eſt aūt & locus communis cum deſcriptione definitioni, quod ſi cui contra totam deſcriptionem definitionemq; argumenta non ſuppetant, quia ipſum ita nõ eſt apertum: contra partem notam quæ rectè tradita non uideatur, eſt agendum: manifeſtum eſt enim quod hac euerſa, totum non ſubſiſtat.

AGER DEFINITIONIS.

I. Membrum.

IN agro definitionis prima ſedes exigit ut uideatur an indefinitum, indeterminatum, infinitumq; pro genere ſit appoſitum: ibi namq; re uera ſine genere allatam poſſumus aſſerere definitionem, ſi tamen eiuſmodi dictionẽ ita licet appellare: tale eſt ut ſi quis corpus definire uolens dicat eſſe id quod habet tres dimenſiones. Omittens genus (ait Ariſtoteles) non dicit quid ſit, quia cuiuſq; rei eſſentia eſt cum genere coniuncta. Secunda ſi defi-

buatur ut ſi iuſtitiã definiens dicat,hanc eſſe temperantiam & fortitudinem : duobus enim prolatis in medium,quorum uterq; è duobus alterum duntaxat habeat : euenit ut ambo ſimul accepti ſint iuſti, ſinguli uerò non : quemadmodum accidit duos habere minam,quorum tamen neuter minam habere dici poſsit. Mitto quod cum ſit fortis quis, & temperans,fieri tamē poteſt ut ſit ãmbitioſus, undè idem iuſtus erit & iniuſtus. Octaua An ubi partes attulerit,putet quiſpiam ſe definiſſe totum, cum perſpicuum ſit nihil prohibere quòminus partibus exiſtentibus totum non exiſtat: non enim panno & tela exiſtentibus, eſt indumentum. Nona An à proximè dicto cauenti cum dicat rem definitam non eſſe hæc,ſed quod ex iſtis conſtat,cõſiſtat uel q, non eſt natura comparatum ut unum fiat ex ijs quæ dicta ſunt. Vel 2 quod non in una re prima inſint, Vel 3 quod ſimul cum toto partes non intereant. Vel 4 quod totum bonum eſt aut malum, partes uerò neutrum. Vel 5 quod totum eſt cum altera parte ſynonymum. Vel 6 quod modus compoſitionis non explicatur,quia non omni quo lapides & ligno componantur modo ſequitur domus eſſe. Vel 6 quod non diſtinguit hoc eſſe hoc & illud, ab eo quod eſt hoc eſſe hoc ex illis:panis enim eſt ex farina & aqua,ſed non eſt farina & aqua. Vel 7 quod inſpectis modis quib. alterũ cum altero dicitur,nullo modo hoc eſſe conſtet, ut hoc cum illo faciat iſtud.

Accidit enim malè definitam eſſe fortitudinem dicendo eã eſſe audaciã cum recta ratione: quid enim dices de eo qui audet occidere, & rectam habet circa medicinalia rationem? num & audacter recteq́; cogitans in medicinalibus, eſt fortis? Vel 8 *quod non dixerit qualis compoſitio ſit; qui enim definiſſe poteſt carnem cum non allato modo quo eſt) dixit eſſe compoſitionem quattuor elementorum.* Decima *An ubi accidit ut contrariorum ambo in eodem æquè reperiantur, per alterum tantummodo definiuit: ut qui animam definit ſubſtantiam ſcientiæ capacem, cum non minus ſit & ignorantiæ capax.* Vndecima *an non ad primum eſt relata ſubiectũ hæc quæ ad plura pertinet: ut ſi prudentiam definies hominis uel animæ uirtutem: cum eius ſubiectum primum ſit potentia rationalis, quæ eſt animæ,* Huc *ſpectat ſi ſubiectum proprium non eſt allatum, ut ubi dicitur ualetudo ſymmetria calidorum & frigidorum: non enim ubiq́; hanc ſimmetriam, ualetudinem dicimus, neq́; omnis imbecillitas ſenſus, eſt ſomnus, nec omnibus partibus natura coniunctis, ſeparatus dolor accedit, nec quibuscunque contrarijs rationibus ineſt dubitatio.* Duodecima *An inter effectiuum & id quod fit, uel inter actum & id cuius eſt actus non diſtinguatur: Separatio enim partium natura iunctarum non eſt dolor, ſed affectio quædam quæ ex illa ſequitur.* Tertiadecima *an aliquid addatur quod definitio-*

nem

nem caſtrat,ut factum ubi definitioni lineæ,communiter addunt,cuius extræma ſunt duo puncta.

Quartadecima an ubi ſubiectum conſtituit, forma capiatur ueluti ſubiecto aduenienſ:ut ubi anima definitur actus corporis organici potentia uitam habentis,ubi ipſa non aduenit organico corpori , ſed ipſa apparat, facit, et organizat ſimul, atq; uiuificat. Animatũ.n. propriè eſt pars animalis quæ recipit animam,utpotè corpus quod idem ſine anima inanimatum dicitur: ideò animal non uerè dicitur, animatum, ſicut corpus coloratum non eſt corpus & color, ſed corpus quod recipit colorem.

ANGVLVS DIFferentiæ.

II. Membrum.

IN differentia uerò ubi totũ uidetur conſiſtere quod definitionis eſt formalis pars, utpotè qua ſpecificus actus deſignatur, diligentiſſime inſpicere oportet. Primò conſiderando an hæc ſit poſiti generis differentia. Secundò an fortè non ſit differentia,utpotè quia in diuiſione aliquid illi oppoſitum non perſpicitur. Tertiò ſi per ipſam genus non diuiditur. Quartò ſi cum hoc quod diuidit genus etiam ſpeciem non conſtituat. Quintò ſi

oppoſita differentia generi adueniens non eſt alicuius ſpeciei conſtitutiua, neq; etenim hanc quæ poſita eſt, ſpecificam licebit appellare. Sexto ſi per ipſam genus tamquam per negationem diuiditur, uel ipſi negatio opponitur. Hic locus eſt ſuſpectus. Septimò, Si non ſignificat quale. Octauo ſi definito non inſit niſi per accidens. Nono Si hæc generi potius attribuatur, ut eſſe ſine latitudine tam bene longitudini quã lineæ tribui uidetur Ariſtoteli. Decimò ſi de ipſa genus, prædicatur hoc enim non dicitur de alijs quam de ſpeciebus: ꝗ ſi dicimus ueré rationale eſt animal, non intelligimus de ipſa differentia quæ adiectiuè ſignificatur, ſed ibi rationale, ſubſtantiuè capitur, quatenus uidelicet idem ſignificat quod homo, qui eſt rationalitatis ſubiectum, idem de conuertibili prædicatione rationalis cum homine, & prædicatione de cæteris inferioribus eſſe iudicium intelligit Ariſtot. Vndecimò Si non ſit ſpecie prior, ſequi enim oportet poſt ipſum cuius diuiſiua, & illud cuius eſt conſtitutiua præcedere. Duodecimò ſi alius generis inueniatur eſſe differentia. Tertiodecimò ſi cum ponatur eius quod eſt ad aliquid, ipſa non ſit ad aliquid, ſicut enim ſcientia eſt ad aliquid, ita & actiuum, contemplatiuum, et effectiuum, dicit Ariſtoteles. Quartòdecimò ſi differentiæ definitio aliæ etiam rei conueniat.

Hactenus

Hactenus benè. Addit exemplum ſuſpectum Ariſtoteles, dicens. Vt qui dixit imparē numerū eſſe numerū habentem mediū, quia mediū habere conuenit lineæ & corpori, & orationi. At dicimus nos quod hæc differentia ſub genere numeri eſt potiſſima & nullam recipiens reprehenſionem. eſſet autem uaga differentia, ſi ibi, numerus ſumatur iuxta rationem æquiuocam propriæ & methaphoricæ ſignificationi iuxta genus multiplex. Ideò non eſt pro ueritate leuiter exagitandus & aſſumendus iſte locus.

ANGVLVS IDENTITATIS.

III. Membrum.

HVC *etiam ſpectare uidetur ut ex oppoſita ueluti quadam ratione locos identitatis, diſſerentiæ locis adiacentes intueamur. Sic. n. an definitio definito congruat deſcriptioq; deſcripto ſecundum generalem rationem iudicare licet. Conſideretur ergo primò in coniugatis ſi illa ſint idem,*

ut deſtruas, uel confirmes poſitorum identitatem: idem enim fortitudo erit atq; iuſtitia ſi nullam inter iuſtum fortemq; inuenias differentiam, itidem in oppoſitis concomitantibus, potentia actiua, paßiuaq;, agere ipſo atq; pati. 2 An iuxta comparationis gradus non differant. 3 Si ambo eidem eadem. 4 Si idem ambobus idem. 5 Si quæ uni accidunt & alteri. 6 Si quibus unum accidit & alterum. 7 Si idem utriuſq; genus, uel eadem utriuſq; ſpecies. 8 Si alterum intenditur remittiturq;, non utrumq; uel neutrum. 9 Si eidem utrumq; appoſitum non facit idem totum. 10 Si ab utroq; eodem ſublato non remanent idem. 11 Si poteſt alterum eſſe ſine altero. 12 Si non idem denotant nomen unius & oratio alterius. 13. Si oppoſitum cum oppoſito, & propoſitum cum propoſito. 14 Si contrariæ differentiæ de contrarijs prædicantur.

Loca hæc cum definitionis locis mutuam ſibi opem ſuppeditare, per ſe poteſt omnibus eſſe manifeſtum, neq; difficile eſt ad proprium, ad deſcriptionem & ubicumq; conuertibilem exercere intendimus prædicationem applicare. At in his omnibus illud eſt conſiderandum quod ubicunq; eſt pluralitas, uera identitas eſſe non poteſt: per ueram quippè identitatem plura eſſe deſinunt: ubicunque igitur eſt diſtinctio & pluralitas neceſſarium eſt intelligere differentiam aut genere, aut ſpecie, aut numero: & ubicunq; eſt proprius numerus

ineris, propriaq; ratio & diſtinctio, non poteſt eſſe identitas & (per neceſſariam conſequentiam) naturalis æqualitas. quidquid ſit de logicis, mathematicis, methaphiſicisq; communibus rationibus, quæ in ſpecies æqualitate & identitate quadam effuſa communicantur: quod ita tamen eſt, ut omnia in habitudine mutua reciprocaq; ad uniuerſale unum ſint æquale & idem: at non ideò, iuxtà proprias rationes duo numero diſtincta poterunt uſpiam eſſe idem æquale, magis quam duo poſſunt eſſe ſimpliciter unum, quæ tunc poterunt exactè æqualia dici, quando erunt unum. At uerò quando erunt unum non erunt æqualia, quia idem ſibi non dicitur æquale. quare ubi diſtinctio & numerus eſt, neq; identitas eſſe poteſt nec æqualitas.

CAMPI BIVIA.

FAcultatem dignioris melioriſq; cognoſcendi iudicandiq; oculis ratiocinij expoſita campi biuia requirunt. Quocirca haud ineptè factum ubi ancipitis comparationis definiendæ notæ deſcribuntur. Hic primò generaliter inſpiciendum conſulitur ad ipſum multiplicis quæſtionis genus putà quid, quale, quantum, quo, undè, ad quid, cæteraſq;, quibus ſciſcitari conſueuimus notas, eſt animaduertendum. Secundò ad abſolutorum prædica-

Quartò ad omnis diuiſionis diſtinctionisq; membra, quorum alterum certè melius. Quinto ad omnes cuiuscunq; generis terminos quos poſſes è quocunque diſcurſu memoratisq; orationibus deſumere. Sextò ad artificioſæ combinationis multiplicem rationem iuxtà formam quam in libro de Architectura Lulliana inſinuauimus. Quibus omnibus alterum comparabile cum altero conferamus alterum altero minus uel magis præſtans eſſe neceſſe eſt. Porrò ſpecialium particulariorumq; locorum quæ ab Ariſtotele indicantur minimè contemnendam eſſe duco inſpectionem. Quibus iubet inſpiciendam. 1 Quid firmius & diuturnius. 2 Quid antiquius. 3 quid magis eligat prudens, bonus, ſtudioſus. 4 Quid ſecundum meliorem diſciplinam, ſenſum, ingenium, iudicium, ſententiam, legem. 5 Quid propter ſe & quid propter aliud. 6 Quid in genere bono, quid in meliori genere, & quid fortè in non bono. 7 Quid per ſe, quid per accidens. 8 Quid per ſe boni cauſa, quid per aliud, atq; per accidens. 9 Quid melioris gratia. 10 Quid magis finis, quid magis ad finem. 11. Quid ipſum, quid alicuius bonum. 12 Quid natura, quid acquiſitum, uel appoſitum. 13 Cuius oppoſitum fragibilius. 14 Quid meliori ineſt & honorabiliori. 15 Quid melioris proprium. 16 Quid fini propinquius, quid remotius. 17 Vtrum è duobus ad meliorem

liorem finem. 18 Quid poßibile uel poſibilius, quid impoßibilius uel impoßibile. 19 Cuius finis extat melior. 20 Quid pluri ex proportione ſuperat. 21 Quid per ſe honorabilius. 22. Quid melius ex utrisque ſequatur. 23 Quid boni magis effectiuum, contrarijquè magis deſtructiuum. 24 Quid cum maiori conſequèmur uoluptate, minorique triſtitia. 25 Quid pro tempore accommodatius. 26 Quid omnibus pluribusúe conſtans temporibus. 27 Quid eſt quod habentes nihilo uel paucioribus indigemus. 27 Vtrum è duobus alterum includit. 29. Vtrius corruptio pernitioſior & fugibilior. 30 Quid bono propinquius & ſimilius. 31 Vtrum è duobus bonis, meliori optimoq; ſimilius. 32 Vtrum magis actiuum boni & mali minus deſtructiuum, & è conuerſo. 33 Cui meliores adſtant circumſtantiæ. 34 Quid neceſſarium, quid utile. 35 Vtrum ſine altero eligibilius. 36 Vtrum è duobus eſt quo carentem pudet minus, uel de cuius abſentia poßis gloriari. 37 Quid propria uirtute, quid mutuata conſiſtit. 38 Vtrum appoſitum alicui eidem tertio, magis bonum, & eligibilius. 39 Cuius eligibilior eſt copia, multitudo, abundantia. 40 Vtrum à tertio ablatum reddit ipſum minus.

41 Quid

41 Quod propter ſe & gloriam,quam quod propter horum alterum tantum. 42. Vtrum contrario, maloq; impermixtius. 43 Quid ad omnia,quid ad aliqua,quid ad totum,quid ad partem boni conducat, uel ab omni, uel aliquo, uel parte mali abducat.44 Quid quo,quid q, quid principale,quid inſtrumentale.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE